

მუხლი 623. ცნება

სესხის ხელშეკრულებით გამსესხებელი საკუთრებაში გადასცემს მსესხებელს ფულს ან სხვა გვაროვნულ ნივთს, ხოლო მსესხებელი კისრულობს დააბრუნოს იმავე სახის, ხარისხისა და რაოდენობის ნივთი.

- I. ნორმის მიზანი 1
- II. სესხის ცნება და ძირითადი მახასიათებლები..... 1
- III. ხელშეკრულების დადება და მისი სამართლებრივი შედეგები 5
 - 1. ხელშეკრულების მხარეები 5
 - 2. ხელშეკრულების დადება და მხარეთა უფლება-მოვალეობები..... 6
 - 3. ნამდვილობის დამაბრკოლებელი გარემოებები. ამორალურობა, როგორც ბათილობის საფუძველი..... 9
 - 4. მტკიცების ტვირთი..... 13
 - 5. რისკების გადანაწილება 14
 - 6. ხანდაზმულობა..... 14
 - 7. უზრუნველყოფა..... 15
- IV. სამომხმარებლო კრედიტი და საბანკო კრედიტი 15
- V. თამასუქი და ობლიგაცია, როგორც სასესხო ფასიანი ქალაქები..... 16

I. ნორმის მიზანი

623-ე-628¹-ე მუხლები არეგულირებს ფულის ან სხვა გვაროვნული ნივთების სესხის სახით გადაცემის ურთიერთობებს. ეს ნორმები არის სასესხო ურთიერთობების მომწესრიგებელი ზოგადი ნორმები. 623-ე მუხლი განსაზღვრავს სესხის დეფინიციას. **1**

საკრედიტო დაწესებულებების მიერ ფულადი თანხის სესხად გადაცემის საკითხები რეგლამენტირებულია 867-ე-873-ე მუხლებით (საბანკო კრედიტი). სამომხმარებლო კრედიტის სამართლებრივი ბუნება მოცემულია 370-ე მუხლში. სესხის მარეგულირებელი ნორმები, როგორც ზოგადი ნორმები, გამოიყენება საბანკო კრედიტის, ასევე - სამომხმარებლო კრედიტის დროს. **2**

II. სესხის ცნება და ძირითადი მახასიათებლები

სესხის ხელშეკრულებით გამსესხებელი საკუთრებაში გადასცემს მსესხებელს ფულს ან სხვა გვაროვნულ ნივთს, ხოლო მსესხებელი კისრულობს, დააბრუნოს იმავე სახის, ხარისხისა და რაოდენობის ნივთი. ცნებიდან შეიძლება გამოვყოთ სესხის შემდეგი ძირითადი **3**

მახასიათებლები, რომლებიც განსაზღვრავს მის ადგილს ხელშეკრულებათა შორის:

სესხის **ხელშეკრულების საგანი** არის **ფული ან გვაროვნული ნიშნით განსაზღვრული სხვა ნივთები, ანუ ე.წ. შეცვლადი ნივთები**. გვაროვნული ნიშნით განსაზღვრულად ითვლება ისეთი ნივთები, რომელთა რაოდენობა გამოიხატება ზომით, წონით, მოცულობით (მაგალითად, 1 ტ ფქვილი, 100 ლიტრი რძე, ხუთი კუბური მეტრი შეშა და ა.შ.)¹. პრაქტიკაში ყველაზე გავრცელებულია ფულის სესხების ურთიერთობები. მსესხებელი არ არის ვალდებული, გამსესხებელს დაუბრუნოს გადაცემული კონკრეტული კუბიურები და მონეტები, მან გამსესხებელს უნდა დაუბრუნოს იმავე ოდენობის თანხა.² ანუ **გასესხებულ თანხაში იგულისხმება მისი ოდენობა და არა განსაზღვრული ფულადი ნიშნები**.³ სესხად მსესხებელს შეიძლება გადაეცეს როგორც **ნაღდი ფული, ისე - უნაღლო** (მსესხებლის ანგარიშზე თანხის გადარიცხვით).⁴ ფულადი ვალდებულება ძირითადად ფულის სესხების ურთიერთობებში.⁵ ნასესხები გვაროვნული ნივთებით სარგებლობა შესაძლებელია მხოლოდ მათი მოხმარების გზით. სწორედ ამიტომ, **მსესხებელმა უნდა დააბრუნოს იმავე სახისა და ხარისხის ნივთები და არა - როგორც ეს ქირავნობისა თუ თხოვების შემთხვევებშია - იგივე ნივთი, რომელიც მიიღო**,⁶ ანუ არ შეიძლება სესხის საგანი იყოს ინდივიდუალური ნიშნით განსაზღვრული - შეუცვლადი ნივთები. სესხად შეიძლება გაიცეს მხოლოდ შეცვლადი ნივთი, რადგან იგულისხმება, რომ მსესხებელმა იგი უნდა მოიხმაროს.⁷

4 სესხის საგნის თავისებურება — მოხმარებადობა — განაპირობებს მსესხებლის უფლებამოსილებას, განკარგოს ნასესხები გვაროვნული ნივთები. იმისათვის, რომ მსესხებელს ჰქონდეს ასეთი უფლებამოსილება, იგი უნდა გახდეს ამ ნივთების მესაკუთრე. სწორედ ამიტომ, **სესხის ხელშეკრულების საფუძველზე მსესხებელს ფული**

¹ ძლიერიშვილი, ქონების საკუთრებაში გადაცემის ხელშეკრულებათა სამართლებრივი ბუნება, 2010, გვ. 347.

² კროპოლერი, გსკ-ის სასწავლო კომენტარი, თარგმანი, § 488, ველი 3.

³ Weidenkaff, in Palandt BGB Komm, 72. Aufl., 2013, Vorbemerkungen vor §488, Rn. 3.

⁴ Weidenkaff, in Palandt BGB Komm, 72. Aufl., 2013, Vorbemerkungen vor §488, Rn. 5.

⁵ ძლიერიშვილი, ნიგნში: ძლიერიშვილი/ცერცვაძე/რობაქიძე/სვანაძე/ცეცვაძე/ჯანაშია, სახელშეკრულებო სამართალი, 2014, გვ. 252.

⁶ კროპოლერი, გსკ-ის სასწავლო კომენტარი, თარგმანი, § 607, ველი 2.

⁷ შენგელია, თხოვებისა და სესხის სამართლებრივი ბუნება, 1999, გვ. 27.

და სხვა გვაროვნული ნივთები გადაცემა საკუთრებაში.⁸ ის გარემოება, რომ სესხის ხელშეკრულების მიზანია სესხის საგნით დროებით სარგებლობა მათი დაბრუნების ვალდებულებით, არ ცვლის ხელშეკრულების სამართლებრივ ბუნებას. სესხის საგანზე საკუთრების უფლების გადაცემა განსაზღვრავს სესხის ხელშეკრულების ერთ თავისებურებას - სესხის ხელშეკრულებით გადაცემას ექვემდებარება ის ნივთები, რომელზედაც საკუთრების უფლების გადაცემა შესაძლებელია ყოველგვარი ფორმალობის დაცვის გარეშე და მხოლოდ ფაქტობრივი გადაცემა საკმარისია საკუთრების უფლების წარმოშობისათვის.⁹

საქართველოს სამოქალაქო კოდექსი არ მიჯნავს ფულისა და გვაროვნული ნივთების სასესხო ურთიერთობებს დამოუკიდებელ სახელშეკრულებო კონსტრუქციებად. 623-ე-628¹-ე მუხლები ეხება ორივეს. ამასთან, სამოქალაქო ბრუნვის თავისებურებების გათვალისწინებით, გერმანიის სამოქალაქო კოდექსში ამჟამინდელი რედაქციით უკვე დამოუკიდებლად არის რეგლამენტირებული ისინი. ცალ-ცალკეა ფულის სესხის ხელშეკრულება (ფულის სესხის ხელშეკრულება 488-490 მუხლები; სამომხმარებლო კრედიტი 491-505 მუხლები) და ნივთის სესხის ხელშეკრულება (607-609 მუხლები).¹⁰ ფულის სესხის ხელშეკრულებით გამსესხებელი ვალდებულია, გადასცეს მსესხებელს ფულადი თანხა შეთანხმებული ოდენობით. მსესხებელი ვალდებულია, გადაიხადოს ნაკისრი პროცენტი და ვადამოსულობისას დააბრუნოს მიღებული სესხის თანხა (Darlehensvertrag, § 488 Abs 1). ამდენად, ფულის სესხი განიხილება ორმხრივმავალდებულებულ ხელშეკრულებად.¹¹ ეს არის კონსენსუალური შეთანხმება.¹² გადალახულია ის მოსაზრება, რომელიც სესხის ხელშეკრულების დადებას უკავშირებდა გამსესხებლის მიერ მსესხებლისთვის ფულის გადაცემას (უარყოფილია რეალური ხელშეკრულების თეორია).¹³ შესაბამისად, სინალაგმატური ბუნებიდან გამომდინარე, გამსესხებლის ძირითადი ვალდებულებაა, გადასცეს მსესხებელს საკუთრებაში ფულადი თანხის

5

⁸ Брагинский/Витрянский, Договорное право, книга пятая, том 1, 2011, С. 113.

⁹ შოთაძე, სესხის ხელშეკრულების მოდერნიზაციის აუცილებლობა საქართველოს სამოქალაქო კოდექსში, საიუბილეო კრებული: რომან შენგელია 70, გვ. 355.

¹⁰ Weidenkaff, in Palandt BGB Komm, 72. Aufl., 2013, Vorbemerkungen § 488, Rn. 1.

¹¹ Freitag/Mülbert, in Staudinger, BGB - Neubearbeitung 2011, BGB § 488, Rn 21-22.

¹² Weidenkaff, in Palandt BGB Komm, 72. Aufl., 2013, Vorbemerkungen vor § 488, Rn. 2.

¹³ კროპჰოლერი, გკ-ის სასწავლო კომენტარი, თარგმანი, § 488, ველი 2.

შეთანხმებული ოდენობა.¹⁴ მსესხებლის ძირითადი ვალდებულებაა, დააბრუნოს ნასესხები თანხა შესაბამისი ვალუტით, სასყიდლიანი კონსტრუქციის დროს კი ძირითადი ვალდებულებაა ასევე პროცენტის გადახდა.¹⁵ ნივთის სესხის ხელშეკრულებით გამსესხებელი ვალდებულია, მსესხებელს გადასცეს შეთანხმებული გვაროვნული ნიშნით განსაზღვრული ნივთი. მსესხებელი ვალდებულია, გადაიხადოს სესხის საზღაური და სესხის გადახდის ვადის დადგომისას დააბრუნოს იმავე სახის, ხარისხისა და რაოდენობის ნივთი. ნივთების სესხად გადაცემის ნორმები არ გამოიყენება ფულის გადაცემის მიმართ (*Sachdarlehensvertrag*, §607). ნივთის სესხის ურთიერთობები სამოქალაქო ბრუნვაში გვხვდება იშვიათად და კიდევ უფრო იშვიათია ამ საკითხზე სამართლებრივი დავები.¹⁶ ნივთების სესხებაც აღარ წარმოადგენს რეალურ ხელშეკრულებას და მოცემულია კონსენსუალური სახით.¹⁷

6 კრიტერიუმით, არის ცალმხრივი თუ ორმხრივი (ორმხრივ მავალდებულებელი ანუ სინალაგმატური) კონსტრუქცია, სესხი საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის მიხედვით უნდა შეფასდეს **ცალმხრივ ხელშეკრულებად**, როდესაც ერთ მხარეს აქვს მხოლოდ უფლება და მეორეს კი - მოვალეობა.¹⁸ სესხის ხელშეკრულებით გამსესხებელი უფლებამოსილია, მოითხოვოს სესხად გადაცემული ნივთების დაბრუნება, ხოლო მსესხებელი კი ვალდებულია, დააბრუნოს უკან სესხად მიღებული იმავე სახის, ხარისხისა და რაოდენობის ნივთი.

7 საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის თანახმად, სესხი **რეალური ხელშეკრულებაა**: ის დადებულია ითვლება და მხარეთა უფლება-მოვალეობები წარმოიშობა მხოლოდ გამსესხებლის მიერ მსესხებლისათვის ფულის ან სხვა გვაროვნული ნივთების საკუთრებაში გადაცემის მომენტიდან.¹⁹ რეალური სესხის

¹⁴ Freitag/Mülbert, in Staudinger, BGB - Neubearbeitung 2011, BGB § 488, Rn. 23.

¹⁵ Freitag/Mülbert, in Staudinger, BGB - Neubearbeitung 2011, BGB § 488, Rn. 23.

¹⁶ Weidenkaff, in Palandt BGB Komm, 72. Aufl., 2013, Einführung, § 607, Rn. 1.

¹⁷ Weidenkaff, in Palandt BGB Komm, 72. Aufl., 2013, § 607, Rn. 1.

¹⁸ ძლიერიშვილი, ქონების საკუთრებაში გადაცემის ხელშეკრულებათა სამართლებრივი ბუნება, 2010, გვ. 345; ჭეჭელაშვილი, სახელშეკრულებო სამართალი, 2010, გვ. 282.

¹⁹ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2021 წლის 23 დეკემბრის №ას-895-2021 განჩინება; საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2021 წლის 04 მარტის №ას-1288-2019 გადაწყვეტილება.

ხელშეკრულება გულისხმობს საგნის ფიზიკურ გადაცემას, როგორც ხელშეკრულების ნამდვილობისა და იურიდიული ძალის პირობას.²⁰

კონსენსუალურ საკრედიტო ურთიერთობაში ბანკი კისრულობს კრედიტის გაცემის ვალდებულებას.²¹ **8**

თუ გასესხებულია ფულადი თანხა, მსესხებელმა უნდა დააბრუნოს თანხა იმავე ოდენობით იმავე ვალუტით, მიუხედავად სავალუტო კურსის ცვლილებისა. ინფლაციასთან დაკავშირებული დანაკარგის რისკის მატარებელია გამსესხებელი.²² **9**

კონტრაჰენტების შეთანხმებით, სასესხო ვალდებულებით შეიძლება შეიცვალოს ასევე ნასყიდობიდან, იჯარიდან ან სხვა საფუძვლიდან წარმოშობილი ვალდებულება. ვალის შეცვლა სასესხო ვალდებულებით გულისხმობს ნოვაციას, რაც სესხის მარეგულირებელი ნორმების დაცვით უნდა განხორციელდეს.²³ მაგალითად, როდესაც გადასახდელი ნასყიდობის ფასი, მხარეთა შეთანხმებით, მიიჩნევა მყიდველისათვის მიცემულ სესხად და განისაზღვრება მისი გადახდის ახალი პირობები. **10**

სესხი შეიძლება იყოს **როგორც სასყიდლიანი, ისე - უსასყიდლო** (623, 625). **11**

III. ხელშეკრულების დადება და მისი სამართლებრივი შედეგები

1. ხელშეკრულების მხარეები

სესხის ხელშეკრულების მხარე შეიძლება იყოს **ნებისმიერი ფიზიკური ან იურიდიული პირი**. გამსესხებელი არის მხარე, რომელიც ფულს ან სხვა გვაროვნულ ნივთს გადასცემს მსესხებელს. მსესხებელი კი არის მხარე, რომელიც საკუთრებაში იღებს სესხის საგანს და ვალდებულია, დააბრუნოს იმავე სახის, ხარისხისა და რაოდენობის ნივთი. **12**

სასესხო ურთიერთობებში შეიძლება არსებობდეს როგორც კრედიტორთა, ისე - მოვალეთა სიმრავლე. თუ რამდენიმე **13**

²⁰ შოთაძე, სესხის ხელშეკრულების მოდერნიზაციის აუცილებლობა საქართველოს სამოქალაქო კოდექსში, საიუბილეო კრებული: რომან შენგელია 70, 2012, გვ. 353.

²¹ შენგელია, სკ-ის კომენტარი, წიგნი IV, ტ. II, 2001, მუხლი 867, გვ. 195.

²² Weidenkaff, in Palandt BGB Komm, 72. Aufl., 2013, § 488, Rn. 9;

²³ Комментарий к Гражданскому кодексу Российской Федерации (учебно-практический), 2-е изд., перераб. и доп., под. Ред. С.А. Степанова, 2009, страница 756, 764.

გამსესხებელი უფლებამოსილია, მოითხოვოს ვალდებულების შესრულება ისე, რომ თითოეულს შეუძლია მთლიანი შესრულების მოთხოვნა, ხოლო მსესხებელი ვალდებულია, მხოლოდ ერთჯერადად შეასრულოს, გამოიყენება ასევე 455-ე-476-ე მუხლები (**სოლიდარული კრედიტორები**). თუ რამდენიმე მსესხებელს ევალება ვალდებულების შესრულება ისე, რომ თითოეულმა უნდა მიიღოს მონაწილეობა მთლიანი ვალდებულების შესრულებაში, ხოლო გამსესხებელს აქვს შესრულების მხოლოდ ერთჯერადი მოთხოვნის უფლება, გამოიყენება ასევე 463-ე-476-ე მუხლები (**სოლიდარული მოვალეები**). პრაქტიკაში მეტად გავრცელებულია სოლიდარულ მსესხებლებთან სესხის ხელშეკრულების გაფორმება. ასეთ ხელშეკრულებაში, სულ მცირე, ორი მსესხებელი მაინც უნდა იყოს. სესხის თანხა გადაცემულად ითვლება, თუ იგი გამსესხებელმა გადასცა ერთ-ერთ მსესხებელს.²⁴ პირთა სიმრავლე სასესხო ურთიერთობებში შესაძლებელია იყოს **ინდივიდუალური** სახითაც, როცა თითოეულ გამსესხებელს აქვს მოთხოვნის კონკრეტული უფლება და თითოეულმა მსესხებელმა უნდა შეასრულოს კონკრეტული ვალდებულება.

- 14** **სინდიცირებული კრედიტის** ქვეშ მოიაზრება სესხი, რომელიც გაცემულია არა ერთი კრედიტის გამცემის მიერ, არამედ ერთობლივად, კრედიტის გამცემთა ჯგუფის მიერ. ჩვეულებრივ, აქ საქმე ეხება დიდი მოცულობის კრედიტებს, რომლის გაცემასაც მისი ოდენობისა ან რისკების დივერსიფიკაციის აუცილებლობიდან გამომდინარე, ერთი ბანკი ვერ უზრუნველყოფს. ასეთ დროს ბანკები ერთიანდებიან ამხანაგობის ფორმით (სინდიკატი) კრედიტის გაცემის მიზნით.²⁵

2. ხელშეკრულების დადება და მხარეთა უფლება-მოვალეობები

- 15** სესხის ხელშეკრულება შეიძლება დაიდოს როგორც **ზეპირად**, ისე - **წერილობითი ფორმით (624)**.

²⁴ *Weidenkaff*, in Palandt BGB Komm, 72. Aufl., 2013, Vorbemerkungen vor § 488, Rn. 17.

²⁵ *რუსიაშვილი*, სინდიცირება, პარალელური სესხები და „მოლაპარაკების“ ამხანაგობა, *ჟურნ.* „შედარებითი სამართლის ქართულ-გერმანული ჟურნალი“, სახელმწიფოსა და სამართლის ინსტიტუტის გამომცემლობა, 2021, გვ.3, იხ. ციტირება: *Derleder/Knops/Bamberger*, Handbuch zum Deutschen und europäischen Bankrecht, 2.Aufl., Heidelberg 2009, 704.

სესხი შეიძლება დაიდოს **სასესხო მაკლერის** შუამავლობის 16
შედეგად (751).

სესხის ხელშეკრულების **არსებითი პირობაა შეთანხმება სესხის 17**
საგანზე - ფულად თანხაზე ან გვაროვნულ ნივთზე, ანუ როგორც
სესხის პროცენტი, ასევე - ვალის დაბრუნების ვადა შეიძლება მხარეთა
შეთანხმებით იქნეს გათვალისწინებული, თუმცა ასეთი შეთანხმების
არარსებობა გავლენას არ ახდენს სესხის ხელშეკრულების
ნამდვილობაზე.²⁶ თუ არ დასტურდება ვადასა და პროცენტზე
შეთანხმება, მაგრამ დგინდება სესხის საგნის სესხის სახით გაცემა,
სესხი მიიჩნევა უვადოდ და სასყიდლის გარეშე დადებულ
ხელშეკრულებად. გარდა კანონით განსაზღვრულისა, შესაძლებელია,
ერთ-ერთი მხარის ინიციატივით ცალკეული პირობა ხელშეკრულების
არსებით პირობად იქცეს.

რადგან სესხის ხელშეკრულებით მსესხებელს საკუთრებაში 18
გადაეცემა ფული ან სხვა გვაროვნული ნივთები და ეკისრება
ვალდებულება, უკან დააბრუნოს სესხის საგანი, ბუნებრივია, არც
შეიძლება სესხზე საუბარი, თუ ფული ან გვაროვნული ნივთი
მსესხებელს არ ჰქონდა მიღებული. ამიტომაც, არარა გარიგებად უნდა
ჩაითვალოს სესხის ხელშეკრულება, თუ დადასტურდება მისი
უფულობა, ანუ, თუ მსესხებელი კისრულობს ვალდებულებას,
დაუბრუნოს გამსესხებელს ის, რაც მისგან არ მიუღია.²⁷ ეს საკითხი
განსაკუთრებულ პრაქტიკულ მნიშვნელობას იძენს ისეთ
ურთიერთობებში, როცა მესამე პირთა ქონებრივი უფლებების დაცვა
არის საჭირო, მაგალითად, როცა ვალაუვალი მოვალე თავის
ახლობლებთან აფორმებს სესხის ხელშეკრულებებს, რათა თავის
ქონებაზე იძულებითი გადახდევინების მიქვევისას სხვა
კრედიტორებთან ერთად „ვითომ“ გამსესხებლებმაც მიიღონ მოვალის
ქონების გარკვეული ნაწილი მოვალისათვის გადასაცემად. ანუ
უფულო სესხის ხელშეკრულება შესაძლოა ემსახუროდეს
ვალაუვალი მოვალის მიერ ვალდებულებებისათვის თავის არიდებას.²⁸
ამრიგად, შეთანხმებასთან ერთად აუცილებელია სესხის საგნის
გადაცემაც. მოთხოვნა არ წარმოიშობა, თუ მხარეები შეთანხმდნენ

²⁶ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2015 წლის 4 მაისის № ას-888-846-2013 განჩინება.

²⁷ *ძლიერიშვილი*, ქონების საკუთრებაში გადაცემის ხელშეკრულებათა სამართლებრივი ბუნება, 2010, გვ. 348.

²⁸ იხ.: იქვე.

სესხის შესახებ, მაგრამ სესხის ხელშეკრულების საგანი გადაცემული არ ყოფილა. ამდენად, მოთხოვნის საფუძვლის განმარტობებელი წინაპირობებია: მსესხებელს გადაცემული უნდა ჰქონდეს განსაზღვრული (სადავო) თანხა (ან სხვა გვაროვნული ნივთი) საკუთრებაში და უნდა კისრულობდეს გადაცემულის უკან დაბრუნების ვალდებულებას.²⁹

19 შესაძლებელია ამა თუ იმ სასესხო ურთიერთობას არ მიეცეს იურიდიული მნიშვნელობა, თუ ეს განპირობებულია ურთიერთობის არაზნეობრივი, მიუღებელი ხასიათით და კანონით არის ასეთად აღიარებული. **951 I** ადგენს თამაშობის ცნებას და ამ მიზნით გაცემული სესხის სამართლებრივ შედეგებს, კერძოდ, თამაშობა ან სანაძლეო მოთხოვნის უფლებას არ წარმოშობს. ეს წესი ვრცელდება სესხსა და ავანსზე, რომელიც განზრახ მიეცა თამაშის ან სანაძლეოსათვის. ამდენად, კანონი იმპერატიულად ადგენს, რომ თამაშობა და სანაძლეო არ წარმოადგენს მოთხოვნის წარმოშობის საფუძველს. თუ სასესხო შეთანხმების მიზანი თამაშობასა ან სანაძლეოსთან დაკავშირებული ვალის დაფარვა იყო, იგი იურიდიული ძალის მქონედ არ უნდა ჩაითვალოს.³⁰ გასათვალისწინებელია, რომ კანონი ყურადღებას ამახვილებს იმ სესხზე, რომელიც პირს განზრახ მიეცა თამაშის ან სანაძლეოსათვის. ასეთი სესხი უნდა ჩაითვალოს ბათილად, თორემ თვით თამაშის პროცესში გადახდილი თანხა კანონიერად ითვლება და არ შეიძლება იმ თანხის უკან გამოთხოვა, რომელიც წაგებულმა გადაიხადა.³¹

20 რადგან სესხი ქართული კანონმდებლობით რჩება რეალურ ხელშეკრულებად, გამსესხებლის მიერ მსესხებელზე ფულის ან სხვა გვაროვნული ნივთის საკუთრებაში გადაცემა წარმოადგენს არა გამსესხებლის სახელშეკრულებო ვალდებულებას, არამედ ხელშეკრულების დადებულად მიჩნევის წინაპირობას. გამსესხებელს უფლება აქვს, გასცეს ან არ გასცეს სესხი.

21 მსესხებლის **ძირითადი ვალდებულებაა იმავე სახის, ხარისხისა და რაოდენობის გვაროვნული ნივთების დაბრუნება**. ვალდებულება

²⁹ თბილისის სააპელაციო სასამართლოს 2012 წლის 31 ოქტომბრის N 2ბ-833-11 გადაწყვეტილება; საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2021 წლის 23 დეკემბრის №ას-895-2021 განჩინება.

³⁰ *შენგელია*, თხოვნებისა და სესხის სამართლებრივი ბუნება, 1999, გვ. 34, 35.

³¹ *ძლიერიშვილი*, ქონების საკუთრებაში გადაცემის ხელშეკრულებათა სამართლებრივი ბუნება, 2010, გვ. 353.

უნდა შესრულდეს ჯეროვნად, კეთილსინდისიერად, დათქმულ დროსა და ადგილას (361 II). სესხის დაუბრუნებლობა (ასევე - ვადის გადაცილებით დაბრუნება) წარმოშობს ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნის უფლებას.³²

თუ სესხი სასყიდლიანია, გამსესხებელი უფლებამოსილია, **22** მოითხოვოს, ხოლო მსესხებელი ვალდებულია, გადაიხადოს **პროცენტი (625)**.

სესხის ხელშეკრულება შეიძლება ითვალისწინებდეს მსესხებლის **23** მიერ ვალის დაბრუნებას ერთიანად ან ნაწილ-ნაწილ. გამსესხებლის რისკია ის, რომ სესხის მოქმედების განმავლობაში გასესხებული თანხა და დასაბრუნებელი პროცენტი შეიძლება გაუფასურდეს.³³

სესხის ხელშეკრულება შეიძლება დაიდოს **განსაზღვრული ვადით 24** ან **განუსაზღვრელი ვადით**.

სესხის დაფარვის ვადა განსაზღვრული ვადით დადებულ ხელშეკრულებებში შეიძლება შეთანხმებულ იქნეს: (ა) **კონკრეტულად** - კალენდარული თარიღით ან დროის მონაკვეთით (თვეებით, წლებით), ან განსაზღვრულ დღემდე, ან მოვლენამდე; (ბ) **დუმილით** - მოქმედების ვადა უსიტყვოდაც შეთანხმებულად ითვლება, თუ სესხის აღების მიზანი აშკარაა (მაგ: სანარმოს განვითარებისა და მისი მომგებიანად ქცევისათვის, ანუ მოგების მიღებამდე).³⁴ თუ მხარეები არ არიან შეთანხმებული სესხის დაბრუნების ვადაზე, სესხის დაფარვის ვადის დადგომისათვის (3 - თვიანი ვადის ათვლისათვის) საკმარისია გამსესხებლის ან მსესხებლის **ცალმხრივი ნება** ხელშეკრულების შეწყვეტაზე.³⁵

3. ნამდვილობის დამაბრკოლებელი გარემოებები. ამორალურობა, როგორც ბათილობის საფუძველი

სესხის ხელშეკრულების ნამდვილობისათვის აუცილებელია, არ **25** არსებობდეს ხელშეკრულების ნამდვილობის დამაბრკოლებელი გარემოებები - ბათილობის საფუძველები.

³² *Weidenkaff*, in Palandt BGB Komm, 72. Aufl., §488, Rn. 26.

³³ *Freitag/Mülbert*, in Staudinger, BGB - Neubearbeitung 2011, BGB § 488, Rn 29.

³⁴ *Weidenkaff*, in Palandt BGB Komm, 72. Aufl., §488, Rn. 10.

³⁵ *Weidenkaff*, in Palandt BGB Komm, 72. Aufl., §488, Rn. 10

26

ბათილობის ერთ-ერთი საფუძველია ამორალურობა. იგი შესაძლებელია, გახდეს სესხის ხელშეკრულების, ისევე, როგორც ზოგადად გარიგების, სრულად თუ ნაწილობრივ ბათილად ცნობის საფუძველი.³⁶ შემონების საგანი არის არა გარიგების მონაწილეთა ქცევა ზნეობასთან მიმართებით, არამედ გარიგების, მისი შინაარსის მიმართება ზნეობასთან.³⁷ ამისთვის უნდა არსებობდეს შემდეგი წინაპირობები³⁸:

ა) **ფაქტობრივი შემადგენლობა** (გერმ. „Objektiver Tatbestand“) - შეუსაბამობა ერთი მხარის შესრულებასა და მეორე მხარის საპასუხო შესრულებას შორის; „თვალშისაცემი განსხვავება“ (გერმ. „Auffällig“) - მაგალითად, როცა სახელშეკრულებო პროცენტი 100%-ით აჭარბებს საბაზრო განაკვეთს.³⁹ ამასთან, განსხვავება ყოველთვის არ გულისხმობს მაინცდამაინც პროცენტის გაორმაგებას. ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში უნდა შეფასდეს გარიგების დადების ყველა წინაპირობა. არის თუ არა ეს ზღვარი გადალახული, დგინდება ცალკეული შემთხვევისათვის დამახასიათებელი გარემოებების ერთიანი შეფასებიდან ბაზრის წესებისა და რისკების გათვალისწინებით.⁴⁰

ბ) **სუბიექტური წინაპირობები** - როცა ერთი მხარე ბოროტად იყენებს მეორე მხარის: უმწეო მდგომარეობას, გამოუცდებლობას,

³⁶ *Ellenberger*, in Palandt BGB Komm, 72. Aufl., §138, Rn. 75.

³⁷ *ჭანტურია*, სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, წიგნი I, თბილისი, 2017, მუხლი 54, ველი 31-36.

³⁸ გერმანიის სამოქალაქო კოდექსის **138-ე მუხლი - ამორალური გარიგება; მევახშეობა** - ადგენს ქცევის შემდეგ წესს: (1) გარიგება, რომელიც ეწინააღმდეგება ზნეობრივ ნორმებს, ბათილია. (2) კერძოდ, ბათილია გარიგება, რომლითაც პირი სხვა პირის მძიმე მდგომარეობით, გამოუცდებლობით, გონივრული განსჯის უუნარობით ან ნების მნიშვნელოვანი სისუსტით აიძულებს ამ უკანასკნელს ვალდებულების შესრულების მოქმედების სანაცვლოდ მისადმი ან მესამე პირისადმი ქონებრივი სარგებლის შეპირებას ან შესრულებას, რომელიც აშკარად არაპროპორციულია ვალდებულების შესრულებისა. გერმანული სასამართლო პრაქტიკა უშვებს ბათილობას როგორც 138-ე მუხლის პირველი, ისე მეორე ნაწილის მიხედვით (იხ.: *Leitentscheidung des Reichsgerichts zur bereicherungsrechtlichen Abwicklung eines Wucherkredits*; aus RGZ 161, 52 bis 61; 30.06.1939. http://ruessmann.jura.unisb.de/Kredit/Entscheidungen/Wucherkredit/V_50_38.htm).

გარკვეულწილად 138-ე მუხლის მსგავსი შინაარსის იყო საქართველოს სკ-ის მუხლი 55 I 08.05.2012 წ. ცვლილებებამდე.

³⁹ *Ellenberger*, in Palandt BGB Komm, 72. Aufl., §138, Rn. 65, 66, 67; *კროპპოლერი*, გსკ-ის სასწავლო კომენტარი, თარგმანი, § 138, ველი 10.

⁴⁰ *კროპპოლერი*, გსკ-ის სასწავლო კომენტარი, თარგმანი, § 138, ველი 10.

მდგომარეობას, როცა მხარეს არა აქვს შესაძლებლობა, შეაფასოს ორივე მხარის მოქმედების დადებითი და უარყოფითი ფაქტორები (გონივრული განსჯის უუნარობა), მის უნებისყოფობას (ნების მნიშვნელოვან სისუსტეს)⁴¹.

გ) როცა ერთი მხარე სარგებლობს მეორე მხარის ასეთი მდგომარეობით **გამორჩენის მიღების მიზნით**.⁴²

საქართველოს სკ-ის 55 I მუხლის 08.05.2012წ. ცვლილებებამდე რედაქციის გამოყენებისას სასამართლო პრაქტიკა ადგენდა 55 I პირობების კუმულაციურად არსებობის წესს. ასეთ დროს არაა საკმარისი მარტოდენ გარიგებით განსაზღვრულ შესრულებასა და ამ შესრულებისათვის მიღებულ ანაზღაურებას შორის აშკარა შეუსაბამობა. გარიგების ბათილად მიჩნევისათვის აუცილებელია, რომ მეორე წინაპირობაც ვლინდებოდეს, კერძოდ, გარიგება დადებული უნდა იყოს მხოლოდ იმის წყალობით, რომ ხელშეკრულების ერთ-ერთმა მხარემ ბოროტად გამოიყენა თავისი საბაზრო ძალაუფლება ან ისარგებლა კონტრაჰენტის მიძიმე მდგომარეობით ან გულუბრყვილობით.⁴³ რაც შეეხება უშუალოდ სესხის ხელშეკრულებას, ეს შეიძლება გამოიხატოს შეუსაბამოდ მაღალი პროცენტით თანხის გასესხებით, როცა გამსესხებელმა იცის მსესხებლის გამოუვალი მდგომარეობა (მაგ: ოჯახის წევრის სასწრაფო მკურნალობისათვის თანხის საჭიროება).

როდესაც სესხი გაცემულია შეუსაბამოდ მაღალი პროცენტით და არსებობს ბათილობის წინაპირობები, გადასაწყვეტია, ბათილად უნდა იქნეს ცნობილი მთელი გარიგება თუ მხოლოდ შეთანხმება პროცენტზე (625). გერმანული პრაქტიკა მევახშეობის პრევენციის საფუძვლით იხრება გარიგების ბათილობისკენ,⁴⁴ ქართული სასამართლო პრაქტიკა კი - უშუალოდ სარგებელზე შეთანხმების ბათილად ცნობისაკენ (62).⁴⁵ მსესხებელი დაცული უნდა იყოს გადაჭარბებული პროცენტის დაწესებისაგან, მაგრამ ეს არ გულისხმობს ვალდებულებისაგან მის

⁴¹ *Ellenberger*, in Palandt BGB Komm, 72. Aufl., §138, Rn. 69-73.

⁴² *Ellenberger*, in Palandt BGB Komm, 72. Aufl., §138, Rn. 74.

⁴³ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2016 წლის 20 მაისის № ას-1224-1149-2015 განჩინება.

⁴⁴ კროპჰოლერი, გსკ-ის სასწავლო კომენტარი, თარგმანი, § 139, ველი 3.

⁴⁵ თბილისის სააპელაციო სასამართლოს 2013 წლის 6 თებერვლის №2ბ-4123-12 გადაწყვეტილება; საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2015 წლის 28 ივლისის №ას-663-629-2015 განჩინება; საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2019 წლის 24 აპრილის №ას-1239-2018 განჩინება.

სრულ გათავისუფლებას. ამასთან, მთელი ხელშეკრულების ბათილობის შემთხვევაში არ იქნება მიზანშეწონილი, რესტიტუციის ფარგლებში კონდიქციური ვალდებულების სახით მაშინვე დააბრუნოს ნასესხები თანხა, როცა ბათილად ცნობილი სესხის ხელშეკრულება მას ანიჭებდა სესხის ნაწილ-ნაწილ დაბრუნების უფლებას. გერმანულმა სასამართლო პრაქტიკამ მსგავს შემთხვევაში გადაწყვიტა, რომ სესხის ბათილობისას გამსესხებელს აქვს უშუალოდ გასესხებული თანხის დაბრუნების მოთხოვნის უფლება; მაგრამ არა იმაზე ადრე, ვიდრე ხელშეკრულების ნამდვილობის შემთხვევაში დაიბრუნებდა.⁴⁶ ქართული სასამართლო პრაქტიკით საშუალო საბაზრო პროცენტი ეკისრება მსესხებელს პროცენტზე შეთანხმების ბათილობის დროს.⁴⁷ შეფასებისას მხედველობაში უნდა იქნეს მიღებული როგორც თითოეული გარიგების შინაარსი და მისი სამართლებრივი ბუნება, ასევე მისი პირობების შედარება სამოქალაქო ბრუნვაში ანალოგიური ეკონომიკური დანიშნულების მქონე გარიგებების შინაარსთან, ასევე ის გარემოებები, რომელთა გათვალისწინებითაც გამოავლინა გარიგების დადების ნება მხარემ.

28

პროცენტის მარეგულირებელმა ნორმამ მრავალი ცვლილება განიცადა (იხ. 625 მუხლის კომენტარი). თავდაპირველი რედაქციის თანახმად, მხარეთა მიერ შეთანხმებული პროცენტი გონივრულ შესაბამისობაში უნდა ყოფილიყო ეროვნული ბანკის ან ბანკთაშორისი საკრედიტო აუქციონის მიერ დადგენილ ზღვრულ ოდენობასთან. ამ წესის დარღვევით პროცენტის შესახებ დადებული შეთანხმება მიიჩნეოდა ბათილად. 29.06.2007წ. ცვლილებებით ნორმა ჩამოყალიბდა ლიბერალური შინაარსით და მხარეებს მისცა უფლება, ნების ავტონომიის ძალით თავისუფლად განესაზღვრათ პროცენტი, რაც უარყოფითად აისახა სამოქალაქო ბრუნვაზე. ნორმის შემდგომი ცვლილებების შედეგად, ამჟამინდელი რედაქციით, კანონი ადგენს პროცენტის მაქსიმალურ ოდენობას. ამდენად, პროცენტი, რომლითაც ირღვევა აღნიშნული მოთხოვნა (რომელიც აღემატება ზღვრულ ოდენობას), ბათილია (54, 625), ნორმის მოქმედების ფარგლებში

⁴⁶ Leitscheidung des Reichsgerichts zur bereicherungsrechtlichen Abwicklung eines Wucherkredits; aus RGZ161,52 bis 61; 30.06.1939. http://ruessmann.jura.unisb.de/Kredit/Entscheidungen/Wucherkredit/V_50_38.htm.

⁴⁷ თბილისის სააპელაციო სასამართლოს 2013 წლის 6 თებერვლის N 2ბ-4123-12 გადაწყვეტილება; საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2015 წლის 28 ივლისის №ას-663-629-2015 განჩინება.

შეთანხმებული პროცენტი კი, რომელიც არ აღემატება ზღვარს, ეკისრება მსესხებელს. ასე მაგალითად, სარგებლის ნაწილში საკასაციო სასამართლო დაეთანხმა სააპელაციო პალატის მსჯელობას, რომ მოსარჩელის მიერ მოთხოვნილი სარგებლის ოდენობა შეესაბამებოდა სსკ-ის 625-ე მუხლით განსაზღვრულ დანაწესს.⁴⁸ არსებობს განმარტებაც, როცა სასამართლომ გაიზიარა კონკრეტულ პერიოდში კანონით დადგენილ პროცენტთან შესაბამისობაში მყოფი, მაგრამ იმ დროს მოქმედი სესხის ხელშეკრულებების პროცენტზე შეუსაბამოდ მაღალი პროცენტის შემცირების მართებულობა.⁴⁹

4. მტკიცების ტვირთი

მართალია, სესხი ფორმასავალდებულო გარიგებას არ **29** წარმოადგენს, ფორმის არჩევა მტკიცების ტვირთზე პირდაპირ და უშუალო გავლენას ახდენს. სესხის გაცემის მტკიცების ტვირთი ეკისრება გამსესხებელს. სესხის დაბრუნების მოთხოვნის რეალიზაციისათვის მან უნდა დაამტკიცოს სესხის ხელშეკრულების დადება - როგორც შეთანხმება, ისე სესხის საგნის გადაცემა მსესხებლისათვის.⁵⁰

სესხის დაბრუნების ფაქტის (ვალდებულების შესრულების) **30** მტკიცების ტვირთი ეკისრება მსესხებელს (429)⁵¹.

იმისათვის, რომ გამსესხებელმა მოსთხოვოს მსესხებელს **31** პროცენტის გადახდა, მხარეთა შეთანხმებით სესხისათვის გათვალისწინებული უნდა იქნეს პროცენტი (625 I). გამოთქმულია მოსაზრება, რომ დავის შემთხვევაში, თუ ვერ დგინდება პროცენტზე

⁴⁸ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2022 წლის 29 ივნისის №ას-500-2022 განჩინება, პ.20-22, 68.

⁴⁹ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2020 წლის 7 ოქტომბრის №ას-470-2020 განჩინება, პ.6.10, 16.

⁵⁰ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2015 წლის 14 დეკემბრის № ას-361-343-2015 განჩინება; საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2022 წლის 5 მაისის №ას-235-2022 განჩინება.

⁵¹ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2015 წლის 11 ნოემბრის №ას-570-541-2015 გადაწყვეტილება; საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2021 წლის 14 ივლისის №ას-346-2021 განჩინება; საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2021 წლის 4 მარტის №ას-1288-2019 გადაწყვეტილება.

შეთანხმება, მტკიცების ტვირთი ეკისრება მსესხებელს.⁵² ეს მოსაზრება სადავოა.⁵³ პროცენტის ოდენობის განსაზღვრის მტკიცების ტვირთი ეკისრება გამსესხებელს.⁵⁴

5. რისკების გადანაწილება

32 სესხის ხელშეკრულების თითოეული მხარე სხვადასხვა რისკის მატარებელია. გამსესხებლისთვის მთავარ რისკს წარმოადგენს მსესხებლის გადახდისუუნარობა ან გადახდისაგან თავის არიდება (ე.წ. „Adressrisiko“).⁵⁵ თუ გასესხებულია ფულადი თანხა, მსესხებელმა უნდა დააბრუნოს თანხა იმავე ოდენობით იმავე ვალუტით, მიუხედავად სავალუტო კურსის ცვლილებისა. ინფლაციასთან დაკავშირებული დანაკარგის რისკის მატარებელია გამსესხებელი.⁵⁶

33 მსესხებლისათვის ძირითად რისკს წარმოადგენს სესხად მიღებული თანხის თუ სხვა გვაროვნული ნივთის უსარგებლობა, რასაც საბოლოო ჯამში ემატება სარგებლის (თუ ხელშეკრულება სასყიდლიანია) გადახდის ტვირთი. ეს განსაკუთრებით პრობლემურია ფულადი თანხის პროცენტით სესხების დროს, როცა მხარეები შეთანხმებული არიან თანხის წინსწრებით დაფარვის შემთხვევაში პროცენტის გადახდაზე (გამოყენების რისკი „Verwendungsrisiko“).⁵⁷

6. ხანდაზმულობა

34 სესხის ხელშეკრულების მიმართ ვრცელდება სამწლიანი

⁵² Weidenkaff, in Palandt BGB Komm, 72. Aufl., § 488, Rn. 28.

⁵³ კროპჰოლერი, გსკ-ის სასწავლო კომენტარი, თარგმანი, § 488, ველი 3.

⁵⁴ იქვე.

⁵⁵ Freitag/Mülbert, in Staudinger, BGB - Neubearbeitung 2011, BGB § 488, Rn. 33.

⁵⁶ Weidenkaff, in Palandt BGB Komm, 72. Aufl., 2013, § 488, Rn. 9.

⁵⁷ Freitag/Mülbert, in Staudinger, BGB - Neubearbeitung 2011, BGB § 488, Rn. 33.

ხანდაზმულობის ვადა (129).⁵⁸

7. უზრუნველყოფა

სესხის დაბრუნებას რომ არ შეექმნას საფრთხე, სასესხო ურთიერთობებში ხშირად გამოიყენება როგორც სანივთო, ისე ვალდებულებითსამართლებრივი მოთხოვნის უზრუნველყოფის საშუალებები. შეიძლება სესხი გაიცეს უზრუნველყოფის გარეშე ან გამოყენებულ იქნეს როგორც ერთი, ისე რამდენიმე უზრუნველყოფის ღონისძიება. სასესხო ურთიერთობებში შეიძლება მოთხოვნის უზრუნველყოფის ნებისმიერი საშუალების გამოყენება.⁵⁹ 35

IV. სამომხმარებლო კრედიტი და საბანკო კრედიტი

სესხის ხელშეკრულების ნაირსახეობაა სამომხმარებლო კრედიტი. სამომხმარებლო კრედიტის ურთიერთობაში ორი სამართლებრივად დამოუკიდებელი ხელშეკრულება იდება, რომლებიც ერთმანეთთან ისე არიან დაკავშირებული, რომ საერთო ჯამში, **ეკონომიკური ერთიანობა იქმნება**. ხელშეკრულებათა ტიპს არსებითი მნიშვნელობა არ აქვს. მთავარია, რომ ერთი ხელშეკრულებით მეორე ხელშეკრულება ფინანსდებოდეს და ამ ორ ხელშეკრულებას შორის ეკონომიკური ერთიანობა არსებობდეს.⁶⁰ 370-ე მუხლის, როგორც სიტყვასიტყვითი, ასევე - ლოგიკური და შინაარსობრივი ახსნა-განმარტების შედეგად, სამომხმარებლო კრედიტის ხელშეკრულება, ისეთ ხელშეკრულებათა ეკონომიკური ერთიანობაა, როდესაც ერთი ხელშეკრულებით (**სესხი, საბანკო კრედიტი**) მეორე ხელშეკრულება (ნასყიდობა, საქონლის მიწოდების ან მომსახურების განწესის სხვა ხელშეკრულება) ფინანსდება.⁶¹ 36

⁵⁸ *Weidenkaff*, in Palandt BGB Komm, 72. Aufl., § 488, Rn. 14; საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2015 წლის 19 თებერვლის № ას-1219-1160-2014 განჩინება; საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2019 წლის 10 იანვრის №ას-126-126-2018 განჩინება; საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2022 წლის 23 მარტის № ას-956-2021 განჩინება.

⁵⁹ *Weidenkaff*, in Palandt BGB Komm, 72. Aufl., § 488, Rn. 15.

⁶⁰ *MüKo/Habersack*, BGB, 6. Aufl., 2012, , § 358, Rn. 2.

⁶¹ *მესხიშვილი*, სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, წიგნი III, თბილისი, 2019, მუხლი 370, ველი 9.

- 37** საბანკო კრედიტი სასესხო ურთიერთობის სპეციფიკური სახეა⁶². შესაბამისად, **სესხის მარეგულირებელი ნორმების გამოყენება საბანკო კრედიტის დროსაცაა შესაძლებელი**.⁶³ განსხვავება სესხსა და საბანკო კრედიტს შორის ძირითადად ისაა, რომ გამსესხებელი შეიძლება იყოს ნებისმიერი პირი, მაშინ, როცა საკრედიტო ურთიერთობაში ერთ-ერთი მხარე აუცილებლად არის საკრედიტო დაწესებულება (სპეციალური სუბიექტი).⁶⁴ სესხად გაიცემა ფული ან სხვა გვაროვნული ნივთები, კრედიტი კი ყოველთვის ფულადი თანხის გადაცემას გულისხმობს.
- 38** სამოქალაქო კოდექსი აწესრიგებს პირთა თანასწორობაზე დამყარებულ კერძო ხასიათის სასესხო ურთიერთობებს. რაც შეეხება საქართველოს მიერ სახელმწიფო ვალის აღების, საშინაო და საგარეო კრედიტებზე სახელმწიფო გარანტიების გაცემის უფლებამოსილების მინიჭებასთან დაკავშირებულ ურთიერთობებს, ასევე სახელმწიფო ვალის დაფარვის ძირითად პრინციპებს, ისინი რეგულირდება არა სამოქალაქო კოდექსის, არამედ „სახელმწიფო ვალის შესახებ“ საქართველოს კანონის ნორმებით.

V. თამასუქი და ობლიგაცია, როგორც სასესხო ფასიანი ქალაქები

- 39** ფასიანი ქალაქების ერთ-ერთი სახეა სასესხო ფასიანი ქალაქები. სასესხოა ფასიანი ქალაქი, რომელიც ადასტურებს უფლებას განსაზღვრული ძირითადი თანხის პროცენტით ან უპროცენტოდ მიღებაზე.⁶⁵
- 40** თამასუქი არის სასესხო ფასიანი ქალაქი, დოკუმენტი, რომლითაც მისი გამცემი პირი კისრულობს უპირობო ვალდებულებას, გადაიხადოს თამასუქში ნაჩვენები თანხა პირადად ან სხვა პირს ავალებს მის გადახდას. მარტივი თამასუქით მისი გამცემი კისრულობს, თვითონ გადაიხადოს თამასუქში მითითებული თანხა. გადასაპირებელი თამასუქით (ტრატა) თამასუქის გამცემი ავალებს

⁶² *შენგელია*, სკ-ის კომენტარი, წიგნი IV, ტომი II, 2001, მუხ. 867, გვ. 194, 195.

⁶³ *შენგელია*, სკ-ის კომენტარი, წიგნი IV, ტომი I, 2001, მუხ. 623, გვ. 226, 227.

⁶⁴ *შენგელია*, სკ-ის კომენტარი, წიგნი IV, ტომი II, 2001, მუხ. 867, გვ. 194, 195.

⁶⁵ საქართველოს კანონი „ფასიანი ქალაქების ბაზრის შესახებ“, მუხლი 2, პუნქტები 32, 35.

სხვა პირს, გადაუხადოს თამასუქში ნაჩვენები თანხა თამასუქში მითითებულ პირს.⁶⁶

რაც შეეხება ობლიგაციას, იგი არის სასესხო ფასიანი ქალაქი, რომელიც ადასტურებს ემიტენტის ფინანსურ ვალდებულებას, საემისიო პირობების შესაბამისად გადაუხადოს ობლიგაციის მფლობელს ნომინალური ღირებულება და სარგებელი კუპონური ობლიგაციის შემთხვევაში, ხოლო დისკონტური ობლიგაციის შემთხვევაში, ნომინალური ღირებულება.⁶⁷ თამასუქი და ობლიგაცია არის ფასიანი ქალაქები, შესაბამისად, მათი გაცემის, განაღდების წესი და პირობები წესრიგდება არა სამოქალაქო კოდექსის სესხის ხელშეკრულების მარეგულირებელი ნორმებით, არამედ სპეციალური კანონმდებლობით.

⁶⁶ საქართველოს კანონი „თამასუქის შესახებ“, ზოგადი განმარტებანი.

⁶⁷ საქართველოს ეროვნული ბანკის პრეზიდენტის 07.10.2020წ. №179/04 ბრძანებით დამტკიცებული „ფასიანი ქალაქების საჯარო შეთავაზებისა და განთავსების ანგარიშის წარდგენის წესი“, მუხლი 2, პუნქტები „ე“, „ზ“, „თ“.

მუხლი 624. სესხის ხელშეკრულების ფორმა

სესხის ხელშეკრულება იდება ზეპირად. მხარეთა შეთანხმებით შეიძლება გამოყენებულ იქნეს წერილობითი ფორმაც. ზეპირი ხელშეკრულების დროს მისი ნამდვილობა არ შეიძლება დადგინდეს მხოლოდ მოწმეთა ჩვენებებით.

I. ნორმის მიზანი. ფორმის თავისუფლება 1
 II. ხელშეკრულების ნამდვილობისა და სესხის დაბრუნების მტკიცება..... 1
 1. მტკიცებულებები 1
 2. მტკიცების ტვირთი 7

I. ნორმის მიზანი. ფორმის თავისუფლება

ნორმის მიზანია სესხის ხელშეკრულების მიმართ ფორმის თავისუფლების დანესებით და სასესხო ურთიერთობებიდან წარმოშობილ დავებში ფაქტების დადასტურების წესის განსაზღვრით დაიცვას სესხის მონაწილეთა უფლებები, უზრუნველყოს მართლწესრიგის ეფექტური ფუნქციონირება. **1**

მიუხედავად სესხის საგნის ღირებულებისა, ხელშეკრულება შეიძლება დაიდოს წერილობით ან ზეპირად. ზეპირი შეთანხმება ნდობის ფაქტორზეა დამოკიდებული. თუ სესხი იდება წერილობით, მხარეთა გადასაწყვეტია, ხელშეკრულებას დადებენ მარტივი წერილობითი ფორმით თუ დაამონმებენ სანოტარო წესით. იურიდიული ძალის მიხედვით მათ თანაბარი იურიდიული ძალა აქვთ. **2**

II. ხელშეკრულების ნამდვილობისა და სესხის დაბრუნების მტკიცება

1. მტკიცებულებები

3

ფორმის არჩევა მტკიცების ტვირთზე პირდაპირ და უშუალო გავლენას ახდენს.¹ მართალია, კანონი არ ადგენს სესხისათვის წერილობითი ფორმის სავალდებულობას, ზეპირთან შედარებით წერილობითი ფორმისათვის კანონმდებლის მიერ განსაზღვრული

¹ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2015 წლის 14 დეკემბრის №ას-361-343-2015 განჩინება; საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2022 წლის 26 იანვრის №ას-1127-2021 განჩინება.

უპირატესობის მინიჭება იმაში ვლინდება, რომ სესხის ხელშეკრულების სადავოობისას მხარეთა ინტერესების დაცვა უფრო მეტადაა გარანტირებული.² თუ სესხის ხელშეკრულებიდან წარმოიშვა დავა, ზეპირი სესხის ხელშეკრულების ნამდვილობისათვის არ არის საკმარისი მხოლოდ მონმეთა ჩვენება. საჭიროა სხვა მტკიცებულებებიც, რომლითაც დადასტურდება მსესხებლისათვის განსაზღვრული ფულადი თანხის ან სხვა გვაროვნული ნივთის გადაცემის ფაქტი. თუმცა, ეს სრულებითაც არ ნიშნავს იმას, რომ მონმეთა ჩვენებას საერთოდ არა აქვს მნიშვნელობა.³

4 საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 102-ე მუხლი ადგენს მტკიცების ტვირთს და მტკიცებულებათა დასაშვებობის სტანდარტს, კერძოდ, თითოეულმა მხარემ უნდა დაამტკიცოს გარემოებანი, რომლებზედაც იგი ამყარებს თავის მოთხოვნებსა და შესაგებელს. ამ გარემოებათა დამტკიცება შეიძლება თვით მხარეთა (მესამე პირთა) ახსნა-განმარტებით, მონმეთა ჩვენებით, ფაქტების კონსტატაციის მასალებით, წერილობითი თუ ნივთიერი მტკიცებულებებითა და ექსპერტთა დასკვნებით. საქმის გარემოებები, რომლებიც კანონის თანახმად უნდა დადასტურდეს გარკვეული სახის მტკიცებულებებით, არ შეიძლება დადასტურდეს სხვა სახის მტკიცებულებებით. ამა თუ იმ ფაქტობრივი გარემოების დასადგენად მტკიცებულებათა მიღება და შეგროვება უნდა განხორციელდეს განკუთვნილობისა და დასაშვებობის პრინციპების მოთხოვნათა გათვალისწინებით. კანონი დაუშვებელ მტკიცებულებათა რიგს, გარდა კანონის დარღვევით მოპოვებული მტკიცებულებებისა, მიაკუთვნებს ასევე ისეთ მტკიცებულებებს, რომლებიც, მიუხედავად მათი შინაარსისა, არ არის ვარგისი ამა თუ იმ გარემოების დასამტკიცებლად, ვინაიდან, ამ გარემოების დამამტკიცებელი დოკუმენტის სახე თვითონ კანონმა - კონკრეტულმა ნორმამ განსაზღვრა, ანუ ეს ის შემთხვევაა, როდესაც კანონი ითვალისწინებს გარემოების გარკვეული მტკიცებულებით დამტკიცებას.⁴ ამდენად, როდესაც სადავოდაა გამხდარი ზეპირი ფორმით დადებული სესხის ხელშეკრულება, მისი ნამდვილობა ვერ დადგინდება მხოლოდ მონმეთა ჩვენებით, საჭიროა

² ძლიერიშვილი, ქონების საკუთრებაში გადაცემის ხელშეკრულებათა სამართლებრივი ბუნება, 2010, გვ. 355.

³ იხ. იქვე.

⁴ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2011 წლის 8 ნოემბრის № ას-839-890-2011 გადაწყვეტილება.

სამოქალაქო საპროცესო კოდექსით გათვალისწინებული სხვა მტკიცებულებებიც, მაგალითად, სავალო ხელწერილის, პირადი მიმონერის ან რაიმე წერილობითი დოკუმენტის წარდგენა, რომლითაც დადასტურდება ვალის არსებობა.⁵ ერთ-ერთ საქმეში სასამართლომ სასესხო ურთიერთობის არსებობა დაადგინა საგადახდო დავალებების, მოპასუხის მიერ თანხის ნაწილის უკან ჩარიცხვის, ელექტრონული მიმონერის („რა თქმა უნდა ჩაგირიცხავ, მაგრამ ცოტა უნდა დამელოდო...“) საფუძველზე.⁶ სასესხო საბუთად ჩაითვლება ნებისმიერი წერილობითი დოკუმენტი, რომლის საფუძველზეც წარმოიშობა ვალდებულებითი ურთიერთობა ან რომელიც ადასტურებს მოთხოვნის არსებობას და რომელიც მსესხებელმა გასცა იმის დასადასტურებლად, რომ მას ეკისრება ვალდებულება. მაგალითად, სავალო საბუთად შეიძლება მივიჩნიოთ სესხის მიღების შესახებ ხელწერილი.⁷

საქართველოს უზენაესი სასამართლოს ერთ-ერთ გადაწყვეტილებაში აღნიშნულია, რომ წერილობითი მტკიცებულება, რომლითაც უნდა დადასტურდეს სესხის ხელშეკრულების დადების ფაქტი, უნდა შეიცავდეს ინფორმაციას სესხის არსებითი პირობების შესახებ. დოკუმენტი ასეთად რომ შეფასდეს, 327-ე და 624-ე მუხლების მიხედვით, აუცილებლად უნდა ჩანდეს მხარეთა მიერ შეთანხმებული პირობები, რამაც სესხის კონკრეტული ხელშეკრულების დადება განაპირობა.⁸ ამასთან, პრაქტიკაში შეიძლება წარმოიშვას შემთხვევა, როცა სესხის ხელშეკრულების არსებობის დასტურად წარმოდგენილი რაიმე წერილობითი მტკიცებულება არ შეიცავს სრულყოფილ მონაცემებს სესხზე. გამოთქმულია მოსაზრება, რომ მოწმის ჩვენება მტკიცებულებათა ერთობლიობაში შეფასების დროს შესაძლოა, განსაკუთრებული მნიშვნელობის იყოს, მაგალითად, როცა მოვალეს წერილობით მიმონერაში აღიარებული აქვს ვალის არსებობა მისი ოდენობის კონკრეტიზაციის გარეშე და ამ საკითხზე ჩვენებას იძლევა

⁵ ძლიერიშვილი, ქონების საკუთრებაში გადაცემის ხელშეკრულებათა სამართლებრივი ბუნება, 2010, გვ. 357.

⁶ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2021 წლის 19 ოქტომბრის № ას-709-2021 განჩინება.

⁷ ახვლედიანი, ვალდებულებითი სამართალი, 1999, გვ. 83.

⁸ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2012 წლის 4 ივნისის № ას-1705-1689-2011 გადაწყვეტილება.

მონმე, რომელიც ესწრებოდა კონკრეტული ოდენობის თანხის გადაცემის ფაქტს.⁹

ყოველივე აღნიშნულზე დაყრდნობით შეიძლება ითქვას, რომ კანონმდებელმა სესხის ხელშეკრულებისათვის არ გაითვალისწინა სავალდებულო ფორმა, თუმცა **კანონით განისაზღვრა მტკიცებულებათა დასაშვებობის კრიტერიუმები**, - ზეპირი ხელშეკრულების დროს სესხის ხელშეკრულების ნამდვილობა არ შეიძლება დადგინდეს მხოლოდ მონმეთა ჩვენებებით, - ნიშნავს, რომ მონმეთა ჩვენება ამ შემთხვევაში არასაკმარისი მტკიცებულებაა, მაშინ, როცა სხვა სახის სამართალურთიერთობის არსებობის შემთხვევაში, შესაძლოა მატერიალურსამართლებრივი ნორმა არ კრძალავდეს მონმის ჩვენების საფუძველზე კონკრეტული ნორმით გათვალისწინებული იურიდიული შემადგენლობის (ფაქტების) დადასტურებას.¹⁰ სასამართლო თანხის გადაცემის ფაქტობრივი გარემოების დამადასტურებელ დასაშვებ და საკმარის მტკიცებულებად მიიჩნევს წერილობით საბუთს, მაგალითად, სავალო საბუთს, გადარიცხვის ქვითარს, სალაროს შემოსავლის ორდერს.¹¹

5 სამართლებრივად მნიშვნელოვანია ასევე გაირკვეს, შესაძლებელია თუ არა მხოლოდ მონმეთა ჩვენებებით დადასტურდეს სესხის ხელშეკრულების მოქმედების ვადა მაშინ, როდესაც თავად სესხის ხელშეკრულების დადების ფაქტი სადავო არაა. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს განმარტების თანახმად, **სესხის ხელშეკრულების ვადა, თუ მხარეები მასზე შეთანხმდნენ, ხელშეკრულების შემადგენელ ნაწილს წარმოადგენს და, სადავობის შემთხვევაში, მისი ნამდვილობა მხოლოდ მონმეთა ჩვენებებით არ შეიძლება დადასტურდეს.**¹² შესაბამისად, თუ სესხის ვადაზე შეთანხმება ვერ დგინდება, მოქმედებს პრეზუმფცია, რომ სესხი იყო უვადო და კრედიტორს ნებისმიერ დროს შეუძლია

⁹ ძლიერიშვილი, ქონების საკუთრებაში გადაცემის ხელშეკრულებათა სამართლებრივი ბუნება, 2010, გვ. 358, 359.

¹⁰ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2011 წლის 3 ნოემბრის № ას-294-278-2011 განჩინება.

¹¹ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2021 წლის 19 ოქტომბრის № ას-709-2021 განჩინება.

¹² საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2011 წლის 16 მაისის N ას-858-807-2010 გადაწყვეტილება.

მოითხოვოს მისი შესრულება, ხოლო მოვალეს შეუძლია იგი დაუყოვნებლივ შეასრულოს.¹³

კომენტირებულ მუხლში მოცემული მტკიცებითი საშუალებების შეზღუდვა ვრცელდება არა მხოლოდ ხელშეკრულების დადების ფაქტის, არამედ მისი შესრულების ფაქტის მტკიცებაზეც. ნორმით მოცემული მიზნის შეზღუდვა მხოლოდ კრედიტორის უფლების დადგენის ნაწილში არათანაბარ პირობებში ჩააყენებს სასესხო ურთიერთობის მონაწილეებს, რაც დაუშვებელია მითითებული მუხლის მიზნებიდან გამომდინარე. **დათქმა, რომლის თანახმად, ზეპირი ხელშეკრულების დროს მისი ნამდვილობა არ შეიძლება დადგინდეს მხოლოდ მონმეთა ჩვენებებით, ვრცელდება სასესხო ვალდებულების შესრულების ინსტიტუტზე.**¹⁴ ამდენად, სასესხო ურთიერთობებიდან გამომდინარე უფლება-ვალდებულებები (და არა მხოლოდ გამსესხებლის უფლება), მათ შორის, სესხის შესრულების ვალდებულება, არ შეიძლება დადასტურდეს მხოლოდ მონმეთა ჩვენებებით, თუ ის ზეპირი ფორმითაა დადებული.¹⁵ სასესხო ურთიერთობებში კანონი „არ ენდობა“ მხოლოდ მონმეთა ჩვენებებს (ამ შემთხვევაში მონმის ჩვენების, როგორც არაპირდაპირი (ინდიციური) მტკიცებულების შეფასება, ემპირიული წესების საფუძველზე ხორციელდება სხვა მტკიცებულებასთან ერთად შეფასების გზით).¹⁶ მონმეთა ჩვენებებთან ერთად აუცილებელია ისეთი მტკიცებულების არსებობა, რაც ერთობლივად მაღალი ალბათობით დაადასტურებს სადავო ფაქტს, მაგალითად, უშუალოდ კრედიტორის წერილი, თუნდაც მესამე პირისადმი მიმართული, რომელშიც მითითებულია ინფორმაცია ვალდებულების შესრულების თაობაზე.¹⁷

6

პრაქტიკული მნიშვნელობა აქვს საკითხს, **შეიძლება თუ არა სესხის არსებობის მტკიცებისას დასაშვებ მტკიცებულებად იქნეს მიჩნეული პირადი შეხვედრისას განხორციელებული საუბრების ფარული აუდიოჩანაწერი. პასუხი უარყოფითია, რადგან**

7

¹³ იხ. იქვე.

¹⁴ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2014 წლის 17 ოქტომბრის N ას-872-830-2013 განჩინება.

¹⁵ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2015 წლის 30 აპრილის N ას-965-926-2014 განჩინება.

¹⁶ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2014 წლის 17 ოქტომბრის N ას-872-830-2013 განჩინება.

¹⁷

იხ.

იქვე.

აღნიშნული ჩანაწერი დაუშვებელი მტკიცებულებაა საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 103-ე მუხლის კონტექსტით.

პირადი საუბრის ფარული ჩანაწერა, ხოლო შემდეგ სასამართლოში მტკიცებულების სახით წარდგენა, ეწინააღმდეგება საქართველოს კონსტიტუციით გარანტირებულ პირადი ცხოვრებისა და პირადი კომუნიკაციის ხელშეუვალობას, ასევე - პიროვნების თავისუფალ განვითარებას. ევროპის საბჭოს საპარლამენტო ასამბლეის N1165 რეზოლუციაში „Right to Privacy“ (1998)

განმარტებულია, რომ „ევროპული კონვენციის მე-8 მუხლმა უნდა დაიცვას ინდივიდის პირადი ცხოვრება არა მარტო საჯარო ხელისუფლების, არამედ კერძო პირების მხრიდანაც“.¹⁸ თუმცა, იმის მიხედვით, პირადი ცხოვრების რომელ სფეროს უკავშირდება საკითხი, დაცულობის ხარისხი განსხვავებულია. განსახილველ შემთხვევაში, არ იკვეთება ინტიმური სფერო, რომელიც აბსოლუტური დაცვით სარგებლობს. მოცემულ შემთხვევაში ესაა კერძო საუბარი, რომელიც კერძო სფეროს განეკუთვნება და რომელიც არ სარგებლობს აბსოლუტური პრივილეგიით, რაც იმას ნიშნავს, რომ მისი შეზღუდვა დასაშვებია, ანუ მასში ჩარევა შესაძლებელია საამისო დაცვის ღირსი ინტერესისა და კანონიერი მიზნის არსებობის პირობებში. შესაბამისად, კერძო სფეროში ჩარევის დროს, ჩარევა გამართლებული და დასაბუთებული უნდა იყოს უპირატესი საყოველთაო ინტერესის არსებობით. **სამოქალაქო სამართალურთიერთობის ფარგლებში სამოქალაქოსამართლებრივი გარიგების დადასტურების მიზნით მტკიცებულების შესაქმნელად პირად სფეროში ჩარევა და ამით პირადი ცხოვრებისა და პირადი კომუნიკაციის უფლების შეზღუდვა გამართლებული არ არის. მხოლოდ ის ფაქტი, რომ მხარე სათანადოდ არ უზრუნველყოფს სამართალურთიერთობას მტკიცებულებებით, არ გულისხმობს იმას, რომ მას შემდგომ აღნიშნული მტკიცებულების შექმნის უფლება მეორე მხარის პირად ცხოვრებაში ჩარევის გზით წარმოეშობა.** ამგვარი შეზღუდვა (ჩარევა) გამართლებულია მხოლოდ მაშინ, როდესაც პირი თვითდახმარების ან „თვითდახმარებასთან მიახლოებულ“ ფარგლებში მოქმედებს. მაგალითად, თუ ფარული ჩანაწერი ერთადერთი გზაა საკუთარი უფლების დასაცავად, იმის გამო, რომ სხვაგვარად პირი საკუთარ უფლებას ვერ დაიცავს ან არსებობს რეალური საშიშროება,

¹⁸ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2015 წლის 4 მაისის N ას-1155-1101-2014 განჩინება.

ყველა სხვა მტკიცებულების განადგურების, ასეთ ვითარებაში ფარული ჩანაწერის გზით მტკიცებულების შექმნა დასაშვებია. **თუმცა, აღნიშნული დაუშვებელია მაშინ, როდესაც სხვა პირის პირად სფეროში ჩარევა თვითდახმარებას კი არ ემსახურება, არამედ მეორე მხარისათვის სამოქალაქო სამართლებრივი პასუხისმგებლობის დაკისრებას.** დაუშვებელი მტკიცებულების დაშვება შესაძლებელია მხოლოდ მეორე მხარის თანხმობით, ამასთან, თანხმობა უნდა ეხებოდეს არა მტკიცებულების ფორმალურ დასაშვებობას, არამედ იმას, რომ მტკიცებულების შინაარსი სასამართლომ გადაწყვეტილებას დაუდოს საფუძვლად. ამგვარი თანხმობის არარსებობის პირობებში, დაუშვებელია ფარულ ჩანაწერს გადაწყვეტილება დაეფუძნოს, მაშინაც კი, თუ ფარული ჩანაწერიდან უტყუარად დასტურდება ის გარემოება, რომლის დადასტურების მიზანსაც ფარული ჩანაწერა (კერძო სფეროში ჩარევა) ემსახურებოდა.¹⁹

2. მტკიცების ტვირთი

8

სესხის სახელშეკრულებო ურთიერთობის დასადგენად კანონმდებელი მოსარჩელის მტკიცების ტვირთს გარკვეულწილად აძლიერებს. **სესხის გაცემის მტკიცების ტვირთი აწევს გამსესხებელს,** რომელმაც, გარდა თავისი განმარტებისა, სხვა მტკიცებულებებით დამაჯერებლად უნდა დაადასტუროს სესხის ხელშეკრულების დადება.²⁰

სესხის დაბრუნების მტკიცების ტვირთი აწევს მსესხებელს. კრედიტორმა მოვალის მოთხოვნით შესრულების მთლიანად ან ნაწილობრივ მიღების შესახებ უნდა გასცეს ამის დამადასტურებელი დოკუმენტი (429 I). ანუ მტკიცებულების შექმნის ინიციატივა უნდა მოდიოდეს თავად მსესხებლისაგან. თუ იგი არ მოითხოვს გამსესხებლისაგან ასეთი საბუთის გაცემას, შესაძლოა, მომავალში ვერ დაადასტუროს სესხის დაფარვის ფაქტი. თუ დავა თანხის დაბრუნებაზეა, ფულადი ვალდებულების თავისებურებიდან გამომდინარე, მისი შესრულება მსესხებელმა უნდა დაამტკიცოს ისეთი სახის მტკიცებულებებით, რომლებიც პირდაპირ მიუთითებს თანხის

9

¹⁹ იხ. იქვე.

²⁰ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2011 წლის 8 ნოემბრის №ას-839-890-2011 გადაწყვეტილება; საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2021 წლის 27 ოქტომბრის №ას-560-2019 განჩინება.

გადახდის ფაქტზე, მაგალითად, ხელწერილით, თანხის გადარიცხვის დოკუმენტით და სხვა.²¹

431-ე მუხლი მსესხებელს უფლებას ანიჭებს, რომ ვალის დაბრუნების ვალდებულების შესრულებისთანავე მოითხოვოს გამსესხებლისაგან სავალო საბუთის დაბრუნება. სავალო საბუთი არის მტკიცებულება იმისა, რომ ვალი არსებობს. შესაბამისად, თუ სავალო საბუთი კრედიტორის ხელთაა, მას შეუძლია, მოითხოვოს ვალდებულების შესრულება, ხოლო, თუ სავალო საბუთი აქვს მოვალეს, ნიშნავს რომ ვალდებულება არ არსებობს.²²

10

მსესხებელს შესრულების შესახებ დოკუმენტის გაცემასთან ერთად, შეუძლია, მოითხოვოს სავალო საბუთის უკან დაბრუნება ან მისი გაუქმება. თუ გამსესხებელს რაიმე მიზეზით არ შეუძლია ამ საბუთის დაბრუნება (მაგალითად, დაკარგა სავალო საბუთი ან დაზიანდა და ა.შ.), მსესხებელს უფლება აქვს, მოითხოვოს ოფიციალურად დამონმებული ცნობა იმის თაობაზე, რომ ვალდებულება შეწყვეტილია. კანონი არ აზუსტებს, თუ რა იგულისხმება, „ოფიციალურად დამონმებულ ცნობაში“. გამოთქმულია მოსაზრება, რომ ეს შეიძლება იყოს როგორც სანოტარო წესით, ისე სხვაგვარად (მაგალითად, დაწესებულების ბეჭდით) დამონმებული საბუთი²³, ნოტარიუსთან გათანაბრებული პირების მიერ დამონმებული საბუთი.²⁴ ლოგიკურია, რომ ამ ცნობის გაცემაზე ვალდებულ პირად განისაზღვროს თავად კრედიტორი, რამდენადაც სწორედ კრედიტორის მიერ სავალო საბუთის გაცემის შეუძლებლობის შემთხვევაში აკისრია დამხმარე ფუნქცია 431-ე მუხლის შესაბამის დანაწესს.²⁵ თუ კრედიტორი უარს აცხადებს შესრულების შესახებ დოკუმენტის გაცემაზე, სავალო საბუთის დაბრუნებაზე ან მის გაუქმებაზე, ანდა შესრულების შესახებ დოკუმენტში მისი დაბრუნების შეუძლებლობის აღნიშვნაზე, ან იმის აღიარებაზე, რომ ვალი გაქარწყლებულია, მაშინ მოვალეს უფლება

²¹ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2015 წლის 23 მარტის № ას-41-38-2015 განჩინება; საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2021 წლის 14 ივლისის № ას-346-2021 განჩინება.

²² *ჭანტურია*, სკ-ის კომენტარი, წიგნი III, 2001, მუხ. 431, გვ. 527.

²³ *ჭანტურია*, სკ-ის კომენტარი, წიგნი III, 2001, მუხ. 431, გვ. 528.

²⁴ *ძლიერიშვილი*, ქონების საკუთრებაში გადაცემის ხელშეკრულებათა სამართლებრივი ბუნება, 2010, გვ. 414.

²⁵ *სვანაძე*, სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, წიგნი III, თბილისი, 2019, მუხლი 431, ველი 7.

აქვს, უარი თქვას შესრულებაზე. ასეთ შემთხვევებში კრედიტორი ჩაითვლება ვადის გადამცილებლად (433).

მუხლი 624¹. უზრუნველყოფილი სესხის/კრედიტის გაცემის წესი

უძრავი ქონებით ან/და „საგზაო მოძრაობის შესახებ“ საქართველოს კანონის 53-ე მუხლის პირველი პუნქტით განსაზღვრული სატრანსპორტო საშუალებით ან/და სასოფლო-სამეურნეო მანქანის დამხმარე ტექნიკური საშუალებით, აგრეთვე წყლის, საჰაერო და სარკინიგზო სატრანსპორტო საშუალებით უზრუნველყოფილი სესხის/კრედიტის გაცემის შემთხვევაში სავალდებულოა გამსესხებელმა/კრედიტის გამცემმა მსესხებელს/კრედიტის მიმღებს ფულადი სახსრები გადასცეს უნაღდო ანგარიშსწორების ფორმით.

საქართველოს 2018 წლის 21 ივლისის კანონი №3315 – ვებგვერდი, 07.08.2018⁵.

I. ნორმის მიზანი

ნორმის მიზანია უზრუნველყოფილი სესხის/კრედიტის ურთიერთობებში ფულადი სახსრების გაცემა/მიღების პროცესის მტკიცების გამარტივება, ამ მიმართულებით გადასახადების ადმინისტრირების გაუმჯობესებისათვის დამატებითი მექანიზმის შექმნა¹.

II. უზრუნველყოფილი სესხის/კრედიტის გაცემის წესი

სესხის გაცემის მტკიცების ტვირთი აწევს გამსესხებელს, რომელმაც, გარდა თავისი განმარტებისა, სხვა მტკიცებულებებით დამაჯერებლად უნდა დაადასტუროს სესხის ხელშეკრულების დადება.²

უძრავი ქონებით (149) ან/და „საგზაო მოძრაობის შესახებ“ საქართველოს კანონის 53-ე მუხლის პირველი პუნქტით განსაზღვრული რეგისტრაციას დაქვემდებარებული სატრანსპორტო

¹ განმარტებითი ბარათი საქართველოს კანონის პროექტზე „საქართველოს სამოქალაქო კოდექსში ცვლილებების შეტანის შესახებ“ / <https://info.parliament.ge/file/1/BillReviewContent/186591>.

² საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2011 წლის 8 ნოემბრის №ას-839-890-2011 გადაწყვეტილება; საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2021 წლის 27 ოქტომბრის №ას-560-2019 განჩინება.

საშუალებით,³ აგრეთვე, წყლის, საჰაერო და სარკინიგზო სატრანსპორტო საშუალებით უზრუნველყოფილი სესხის/კრედიტის გაცემის შემთხვევაში კანონი იმპერატიულად ადგენს ფულადი სახსრების უნაღლო ანგარიშსწორების ფორმით გაცემას. აღნიშნული დანაწესით ე.წ. „მევახშეების“ მიერ სესხის სახით ფაქტობრივად გაცემული და მიღებული ფულადი სახსრები აისახება საბანკო დანესებულების ან საგადახდო მომსახურების პროვაიდერის სისტემაში,⁴ საიდანაც ნებისმიერ დროს შეიძლება ინფორმაციის მოპოვება.

³ ა) მექანიკური სატრანსპორტო საშუალება (გარდა საქართველოს შინაგან საქმეთა მინისტრის მიერ განსაზღვრული მექანიკური სატრანსპორტო საშუალებებისა); ბ) მისაბმელი, რომელიც განკუთვნილია ამ პუნქტის „ა“ ქვეპუნქტით განსაზღვრული მექანიკური სატრანსპორტო საშუალებით მისი ბუქსირებისთვის; გ) სპორტული დანიშნულების ავტომობილი; დ) ამ პუნქტის „ა“-„გ“ ქვეპუნქტებით განსაზღვრული სატრანსპორტო საშუალებების ნომრიანი აგრეგატები; ე) სასოფლო-სამეურნეო მანქანის დამხმარე ტექნიკური საშუალება; ვ) ინდივიდუალური (თვითნაკეთი) წესით დამზადებული ან გადაკეთებული ამ პუნქტის „ა“-„ე“ ქვეპუნქტებით განსაზღვრული სატრანსპორტო საშუალებები, მათი ნომრიანი აგრეგატები და სასოფლო-სამეურნეო მანქანის დამხმარე ტექნიკური საშუალება.

⁴ განმარტებითი ბარათი საქართველოს კანონის პროექტზე „საქართველოს სამოქალაქო კოდექსში ცვლილებების შეტანის შესახებ“ / <https://info.parliament.ge/file/1/BillReviewContent/186591>.

მუხლი 625. გამსესხებლის ვალდებულება და პროცენტი სესხისათვის

1. მხარეთა შეთანხმებით სესხისათვის შეიძლება გათვალისწინებულ იქნეს პროცენტი. იპოთეკით უზრუნველყოფილი სესხის ხელშეკრულებაში უნდა მიეთითოს მხარეთა შეთანხმებით გათვალისწინებული ყოველთვიური საპროცენტო განაკვეთი.

2. მხარეთა შეთანხმებით სესხისათვის პროცენტის განსაზღვრისას სესხის წლიური ეფექტური საპროცენტო განაკვეთი 50 პროცენტს არ უნდა აღემატებოდეს.

3. იპოთეკით უზრუნველყოფილი სესხის ხელშეკრულებაში მითითებული, მხარეთა შეთანხმებით გათვალისწინებული ყოველთვიური საპროცენტო განაკვეთი, სესხით სარგებლობასთან დაკავშირებული ხარჯების (გარდა სანოტარო წესით იპოთეკის დამონებასთან და იპოთეკის რეგისტრაციასთან დაკავშირებული ხარჯებისა) ჩათვლით, არ უნდა აღემატებოდეს საქართველოს ეროვნული ბანკის ოფიციალურ ვებგვერდზე ყოველთვიურად გამოქვეყნებული კომერციული ბანკების მიერ გაცემული სესხების საბაზრო საპროცენტო განაკვეთების წინა კალენდარული წლის საშუალო არითმეტიკულის 2.5-მაგი ოდენობის ერთ მეთორმეტედს, რომელიც ძალაშია ყოველი წლის 1 მარტიდან.

3¹. ამ მუხლის მე-2 ნაწილით გათვალისწინებული მოთხოვნა ვრცელდება ყველა სახის სესხზე, აგრეთვე ამ მუხლის მე-3 ნაწილის შესაბამისად მხარეთა შეთანხმებით გათვალისწინებული ყოველთვიური საპროცენტო განაკვეთის წლიურ ოდენობაზე.

4. თუ საქართველოს კანონმდებლობით სხვა რამ არ არის დადგენილი, ამ მუხლის მე-3 ნაწილით განსაზღვრული პირობები არ ვრცელდება კომერციული ბანკის, მიკროსაფინანსო ორგანიზაციისა და არასაბანკო სადეპოზიტო დაწესებულების – საკრედიტო კავშირის მიერ დადებულ სესხის ხელშეკრულებებზე.

5. თუ საქართველოს კანონმდებლობით სხვა რამ არ არის დადგენილი, სესხის გაცემის შემთხვევაში ნებისმიერი საკომისიოს, ნებისმიერი ფინანსური ხარჯის (გარდა ისეთი ხარჯებისა, რომლებიც შედის სესხის ეფექტური საპროცენტო განაკვეთის გამოთვლაში), სესხის ხელშეკრულების ნებისმიერი პირობის დარღვევის გამო მსესხებლისათვის ხელშეკრულებით გათვალისწინებული/დაკისრებული პირგასამტეხლოს და ნებისმიერი ფორმის ფინანსური სანქციის ოდენობა არ უნდა აღემატებოდეს სესხის ნარჩენი ძირითადი თანხის 0.27 პროცენტს თითოეული დღისთვის. სესხის ხელშეკრულებით გათვალისწინებული/დაკისრებული 0.27 პროცენტის მიზნებისათვის, გამსესხებლის მიერ მსესხებლისათვის

ხელშეკრულებით გათვალისწინებულ/დაკისრებულ პირგასამტეხლოსა და ნებისმიერი ფორმის ფინანსურ სანქციაში არ გაითვალისწინება სესხის ვადის გადაცილებისას (ვადის გადაცილების სრულ აღმოფხვრამდე) პირგასამტეხლოს სახით ერთჯერადად არაუმეტეს 20 ლარის (ან უცხოური ვალუტით მისი ეკვივალენტის), აგრეთვე ამ მუხლის მე-8 ნაწილის შესაბამისად სესხის რეფინანსირების ან სესხის საკუთარი სახსრებით ან/და მესამე პირის მიერ ვადაზე ადრე დაფარვის შემთხვევაში წინსწრებით დაფარვის საკომისიოს დაკისრება. სესხის ვადის გადაცილებისას ვადის გადაცილების სრულ აღმოფხვრამდე ნებისმიერი საკომისიოს, ნებისმიერი ფინანსური ხარჯის (მათ შორის, სესხის საპროცენტო განაკვეთისა და ისეთი ხარჯების, რომლებიც შედის სესხის ეფექტური საპროცენტო განაკვეთის გამოთვლაში), სესხის ხელშეკრულების ნებისმიერი პირობის დარღვევის გამო მსესხებლისათვის ხელშეკრულებით გათვალისწინებული/დაკისრებული პირგასამტეხლოს და ნებისმიერი ფორმის ფინანსური სანქციის ოდენობა ყოველი ვადის გადაცილებისას ჯამურად არ უნდა აღემატებოდეს სესხის მიმდინარე ნარჩენი ძირითადი თანხის 1.5-მაგ ოდენობას. ამ ნაწილის მიზნებისათვის, სესხის ნარჩენ ძირითად თანხაში არ გაითვალისწინება სესხის ვადის გადაცილებისას სესხის გადავადების, სესხის რეფინანსირების ან/და სესხის რესტრუქტურირაციის შემთხვევაში სესხის ნარჩენი ძირითადი თანხის ნაზარდი, ხოლო სესხის ვადის გადაცილების სრულ აღმოფხვრად არ მიიჩნევა ვადის გადაცილების აღმოფხვრა სესხის რესტრუქტურირაციის, სესხის რეფინანსირების (თუ რეფინანსირება ხდება თავდაპირველ გამსესხებელთან ხელშეკრულების დადებით) ან/და გადავადების გზით. ამ ნაწილის მიზნებისათვის, სესხის ვადის გადაცილების სრულ აღმოფხვრად სესხის რესტრუქტურირაცია, სესხის რეფინანსირება (თუ რეფინანსირება ხდება თავდაპირველ გამსესხებელთან ხელშეკრულების დადებით) და გადავადება მიიჩნევა მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ მსესხებელმა სრულად გადაიხადა ვადის გადაცილებისას დაკისრებული პირგასამტეხლოს, ნებისმიერი ფორმის ფინანსური სანქციის, საკომისიოს და ფინანსური ხარჯის შესაბამისი ფულადი სახსრები.

6. ამ მუხლის მიზნებისათვის „ეფექტური საპროცენტო განაკვეთი“ განიმარტება საქართველოს ეროვნული ბანკის სამართლებრივი აქტით.

6¹. ამ მუხლის მე-5 ნაწილის მიზნებისათვის საქართველოს ეროვნული ბანკი უფლებამოსილია დაადგინოს სესხის მიმდინარე ნარჩენი ძირითადი თანხის გამოთვლის და საკომისიოს, ფინანსური ხარჯის, პირგასამტეხლოს ან/და ნებისმიერი ფორმის ფინანსური

სანქციის გათვალისწინების ამ მუხლის მე-5 ნაწილით განსაზღვრულისაგან განსხვავებული წესი.

7. თუ საქართველოს კანონმდებლობით სხვა რამ არ არის დადგენილი, 200 000 (ორასი ათას) ლარამდე სესხი უნდა გაცივს მხოლოდ ლარით, გარდა იმ შემთხვევისა, როდესაც სესხის გაცივების შედეგად მსესხებლის ჯამური ვალდებულებები ამავე გამსესხებლის მიმართ 200 000 (ორასი ათას) ლარს აღემატება. ამ ნაწილის მიზნებისათვის ლარით გაცივულ სესხად არ მიიჩნევა ნებისმიერი ფორმით უცხოურ ვალუტაზე მიბმული ან ინდექსირებული სესხი.

8. თუ საქართველოს კანონმდებლობით სხვა რამ არ არის დადგენილი, სესხის გაცივების შემთხვევაში გამსესხებელს ეკრძალება, მის მიერ გაცივებული სესხის რეფინანსირების შემთხვევაში ან სესხის მომხმარებლის საკუთარი სახსრებით ან/და მესამე პირის მიერ, ამ კოდექსით დადგენილი წესით დაფარვის შემთხვევაში მომხმარებელს დააკისროს წინსწრებით დაფარვის საკომისიო ან/და პირგასამტეხლო ან ნებისმიერი საჯარიმო სანქცია, რომელიც შინაარსობრივად არის წინსწრებით დაფარვის საკომისიო ან/და პირგასამტეხლო, რომელიც სესხის ნარჩენი ძირითადი თანხის 2 პროცენტს აღემატება.

საქართველოს 2007 წლის 29 ივნისის კანონი №5127 - სსმ I, №27, 17.07.2007წ., მუხ.260
 საქართველოს 2013 წლის 25 დეკემბრის კანონი №1864 - ვებგვერდი, 30.12.2013წ.
 საქართველოს 2016 წლის 29 დეკემბრის კანონი №239 - ვებგვერდი, 13.01.2017წ.
 საქართველოს 2017 წლის 23 დეკემბრის კანონი №1901 - ვებგვერდი, 11.01.2018წ.
 საქართველოს 2018 წლის 21 ივლისის კანონი №3315 - ვებგვერდი, 07.08.2018წ.
 საქართველოს 2018 წლის 22 დეკემბრის კანონი №4104 - ვებგვერდი, 10.01.2019წ.

I. ნორმის მიზანი 3
 II. პროცენტზე შეთანხმება 4
 III. „სახელმეკრულებო თავისუფლების პრინციპი“ და „სახელმეკრულებო სამართლიანობის პრინციპი“ პროცენტის განსაზღვრისას 5
 IV. პროცენტის გადახდა სესხის ხელმეკრულების ვადის გასვლის შემდეგ 13

I. ნორმის მიზანი

სესხის ხელმეკრულება შეიძლება იყოს როგორც უსასყიდლო, ისე **1**
 სასყიდლიანი.

კომენტირებული მუხლი დეტალურად არეგულირებს ფულადი თანხის სესხების დროს სასყიდლის პროცენტის სახით გადახდის საკითხებს.

II. პროცენტზე შეთანხმება

- 2 პროცენტი არის პერიოდული საზღაური კაპიტალით სარგებლობისათვის.**¹ პროცენტის მეშვეობით კრედიტორი ახდენს იმ შემოსავლის კომპენსირებას, რასაც თანხის სხვაგვარად გამოყენების შემთხვევაში მიიღებდა,² ანუ ეს არის კომპენსაცია ფულადი საშუალებების დროებითი „დაკავებისათვის“.³
- 3** სესხის დროს პროცენტის გადახდის ვალდებულება უკავშირდება მთავარ სასესხო ვალდებულებას და **დამატებითი, ანუ აქცესორული ხასიათისაა** წარმოშობის თვალსაზრისით.⁴ თუ არ წარმოშობილა მთავარი ვალდებულება ანდა იგი ბათილად იქნება ცნობილი, არც საპროცენტო ვალდებულება არსებობს.⁵
- 4** სასყიდლიანი სესხის ხელშეკრულებაში პროცენტის გადახდა მსესხებლის ძირითადი ვალდებულებაა.⁶ საპროცენტო განაკვეთი შეიძლება იყოს ფიქსირებული (მყარი), ცვლადი ან ინდექსირებული. **ფიქსირებული არის ისეთი საპროცენტო განაკვეთი,** რომელიც უცვლელია ხელშეკრულების მოქმედების სრული პერიოდის განმავლობაში. ასევე, რომელიც იცვლება ხელშეკრულების მოქმედების განმავლობაში, ყოველი ცალკეული პერიოდისათვის წინასწარ შეთანხმებული უცვლელი საპროცენტო განაკვეთით. თუ ხელშეკრულების ცალკეული პერიოდისთვის/პერიოდებისთვის საპროცენტო განაკვეთი ცალსახად არაა უცვლელი და წინასწარ შეთანხმებული, საპროცენტო განაკვეთი ფიქსირებულად ჩაითვლება მხოლოდ ხელშეკრულების იმ პერიოდისთვის/პერიოდებისთვის, რომლისთვისაც საპროცენტო განაკვეთი ცალსახად უცვლელი სახითაა შეთანხმებული. ამასთან, ფიქსირებული საპროცენტო განაკვეთით ხელშეკრულების გაფორმების შემდეგ დაუშვებელია მომხმარებლისთვის ისეთი ხარჯის დაკისრება, რომელიც

¹ *ძლიერიშვილი*, წიგნში: ძლიერიშვილი / ცერცვაძე / რობაქიძე / სვანაძე / ცერცვაძე / ჯანაშია, სახელშეკრულებო სამართალი, 2014, გვ. 254.

² *შოთაძე*, იპოთეკა, როგორც საბანკო კრედიტის უზრუნველყოფის საშუალება, 2012, გვ. 138.

³ *შოთაძე*, სესხის ხელშეკრულების მოდერნიზაციის აუცილებლობა საქართველოს სამოქალაქო კოდექსში, საიუბილეო კრებული: რომან შენგელია 70, 2012, გვ. 364.

⁴ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2012 წლის 4 ივნისის №ას-1705-1689-2011 გადაწყვეტილება; საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2021 წლის 3 დეკემბრის №ას-827-2021 განჩინება.

⁵ *ძლიერიშვილი*, ქონების საკუთრებაში გადაცემის ხელშეკრულებათა სამართლებრივი ბუნება, 2010, გვ. 362.

⁶ *Weidenkaff*, in Palandt BGB Komm, 72. Aufl., 2013, § 488, Rn. 14.

შინაარსობრივად წარმოადგენს ფინანსურ ხარჯს და მისი ხელშეკრულების გაფორმებამდე დაკისრების შემთხვევაში გაიზრდებოდა ეფექტური საპროცენტო განაკვეთი; **ცვლადია საპროცენტო განაკვეთი**, რომლის ცვლილება შესაძლებელია ხელშეკრულებით გათვალისწინებული ცალკეული გარემოებების დადგომის შემთხვევაში. ცვლად საპროცენტო განაკვეთად არ მიიჩნევა საპროცენტო განაკვეთი, რომელიც იცვლება მხოლოდ ხელშეკრულებით წინასწარ განსაზღვრული და მომხმარებლების ქმედებით გამოწვეული გარემოებების დადგომის გამო; **ინდექსირებული საპროცენტო განაკვეთი** გარკვეული წესით მიბმულია რაიმე საჯარო ინდექსზე და რომლის ცვლილებაც აღნიშნული ინდექსის ცვლილებითაა გამოწვეული⁷. ფიქსირებული (მყარი) პროცენტი მსესხებელს ანიჭებს უსაფრთხოების შეგრძნებას გადასახდელი პროცენტის თაობაზე ხელშეკრულების მოქმედების მთელი პერიოდის განმავლობაში და იცავს მას პროცენტის ცვალებადობის რისკისაგან.⁸ იპოთეკით უზრუნველყოფილი სესხის ხელშეკრულებაში უნდა მიეთითოს მხარეთა შეთანხმებით გათვალისწინებული ყოველთვიური საპროცენტო განაკვეთი.

III. „სახელშეკრულებო თავისუფლების პრინციპი“ და „სახელშეკრულებო სამართლიანობის პრინციპი“ პროცენტის განსაზღვრისას

კომენტირებულმა მუხლმა არაერთხელ განიცადა ცვლილება. **5 თავდაპირველი რედაქციის თანახმად**, მხარეთა მიერ შეთანხმებული პროცენტი გონივრულ შესაბამისობაში უნდა ყოფილიყო ეროვნული ბანკის ან ბანკთაშორისი საკრედიტო აუქციონის მიერ დადგენილ ზღვრულ ოდენობასთან. ამ წესის დარღვევით პროცენტის შესახებ დადებული შეთანხმება მიიჩნეოდა ბათილად. ამდენად, კანონი არ

⁷ იხ.: საქართველოს ეროვნული ბანკის პრეზიდენტის 09.03.2021 წლის ბრძანება №32/04 ფინანსური ორგანიზაციების მიერ მომსახურების განვეისას მომხმარებელთა უფლებების დაცვის წესის დამტკიცების თაობაზე, მუხ. 2, „უ“, „რ“, „ს“; საქართველოს ეროვნული ბანკის პრეზიდენტის 17.02.2022წ. ბრძანება №15/04 „საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 625-ე მუხლის მიზნებისათვის ეფექტური საპროცენტო განაკვეთის განმარტების, სესხის მიმდინარე წარჩენი ძირითადი თანხის გამოთვლის, საკომისიოს, ფინანსური ხარჯის, პირგასამტეხლოს ან/და ნებისმიერი ფორმის ფინანსური სანქციის გათვალისწინების წესის თაობაზე“ საქართველოს ეროვნული ბანკის პრეზიდენტის 2018 წლის 27 აგვისტოს №194/04 ბრძანებაში ცვლილების შეტანის შესახებ, მუხ.2, „თ“, „ი“, „კ“.

⁸ Freitag/Mülbert, in Staudinger BGB - Neubearbeitung 2011, BGB § 488, Rn 30.

ითხოვდა მაინცდამაინც ზუსტ შესაბამისობას კანონისმიერ პროცენტთან; შეთანხმებული პროცენტი შეიძლებოდა ოდნავ მეტიც ყოფილიყო ეროვნული ბანკის ან ბანკთაშორისი საკრედიტო აუქციონის მიერ დადგენილ ზღვრულ ოდენობაზე, თუმცა, ეს დასაშვები იყო გონივრულობის ფარგლებში.⁹ ამ წესის დარღვევით პროცენტის შესახებ დადებული შეთანხმება მიიჩნეოდა ბათილად (პროცენტზე შეთანხმების ბათილად ცნობის საკითხზე იხ.: 623 მუხლის კომენტარი, ველი 25-28).

აღნიშნული ნორმა პირდაპირ ქმნიდა იმგვარი განმარტების საფუძველს, რომ პროცენტი, რომლითაც დაირღვეოდა გონივრული შესაბამისობის მოთხოვნა, შეიძლებოდა ბათილად გამოცხადებულიყო, როგორც ზნეობის, ისე საჯარო წესრიგისადმი წინააღმდეგობის საფუძველზე. საპროცენტო ვალდებულებებში „სახელშეკრულებო თავისუფლების პრინციპს“ ცვლიდა „სახელშეკრულებო სამართლიანობის პრინციპი“.¹⁰ ამდენად, სამოქალაქო კოდექსის პირველადი რედაქცია ითვალისწინებდა პროცენტის კანონისმიერი კონტროლის შესაძლებლობას, რომელიც ნორმატიული ნების ფარგლებში აქცევდა სამოქალაქო ბრუნვის მონაწილეებს და უზრუნველყოფდა შეუსაბამოდ მაღალი სარგებლის მიღების შემთხვევების აღკვეთას.¹¹

6 სკ-ში **29.06.2007წ. შეტანილი ცვლილებებით** გლობალურად შეიცვალა ფულად ვალდებულებებში პროცენტის განსაზღვრის საკითხი. კერძოდ, გაუქმდა 384-ე მუხლი, რომელიც პროცენტიანი ვალდებულების დროს ადგენდა წლიური პროცენტის ზღვრული ოდენობის სპეციალური ნორმატიული აქტით განსაზღვრის წესს. ამ ნორმის ამოღებით გაუქმდა კანონისმიერი პროცენტის ინსტიტუტი.¹² ახალი რედაქციით ჩამოყალიბდა ასევე 625-ე მუხლი და დაწესდა მინიმალური რეგულაცია - მხარეთა შეთანხმებით სესხისათვის შეიძლება გათვალისწინებულ იქნეს პროცენტი. ეს ცვლილებები შეფასდა გერმანული სისტემიდან ანგლო-ამერიკულ სისტემაზე გადასვლად. ინგლისისა და ამერიკის კანონმდებლობა არ იცნობს კანონისმიერი პროცენტის სახეს, გადასახდელი პროცენტის

⁹ *ჭეჭელაშვილი*, სახელშეკრულებო სამართალი, 2010, გვ. 283.

¹⁰ *ზოიძე*, სკ-ის კომენტარი, ნიგნი III, 2001, მუხ. 384, გვ. 335-336.

¹¹ *შოთაძე*, სესხის ხელშეკრულების მოდერნიზაციის აუცილებლობა საქართველოს სამოქალაქო კოდექსში, საიუბილეო კრებული: რომან შენგელია 70, 2012, გვ. 362.

¹² *ძლიერიშვილი*, ქონების საკუთრებაში გადაცემის ხელშეკრულებათა სამართლებრივი ბუნება, 2010, გვ. 363.

კანონიერების დადგენა განეკუთვნება სასამართლო კომპეტენციას.¹³ ამდენად, 29.06.2007წ. ცვლილებებით ნორმა ჩამოყალიბდა ლიბერალური შინაარსით და მხარეებს მისცა უფლება, ნების ავტონომიის ძალით თავისუფლად განსაზღვრონ პროცენტი. „სახელშეკრულებო სამართლიანობის პრინციპი“ შეიცვალა „სახელშეკრულებო თავისუფლების პრინციპით“.¹⁴

რაც შეეხება 25.12.2013 წ., 29.12.2016 წ., 23.12.2017წ., 7 21.07.2018წ. და 22.12.2018წ. სკ-ში შეტანილ ცვლილებებს, ისინი კვლავ წარმოადგენს „სახელშეკრულებო სამართლიანობის პრინციპის“ სასარგებლოდ დაწესებულ რეგულაციებს. ცვლილებები განაპირობა შემდეგმა გარემოებებმა: კრედიტორისადმი ზედმეტად ლოიალურმა პროცენტიანი სესხის მარეგულირებელმა ნორმებმა, რომლებიც მას სრულ თავისუფლებას ანიჭებდა, სესხად გაცემული თანხიდან ნებისმიერი ოდენობის სარგებელი მიეღო, ამასთანავე, კანონმდებლობით დასაშვებმა პროცენტიდან პროცენტის მიღებამ, რაც კიდევ უფრო ართულებდა მოვალის მდგომარეობას. ზემოაღნიშნულის შედეგად მოვალეების უმრავლესობა რჩებოდა საცხოვრებლის გარეშე.¹⁵ როცა სესხებზე ხელმისაწვდომობა მნიშვნელოვნად გაიზარდა, დაბალი ფინანსური განათლების პირობებში, მოსახლეობისათვის რთულად დასაგეგმი აღმოჩნდა საკუთარი ფინანსების მართვა. შედეგად, ხშირად ქარბვალთან და მასთან დაკავშირებული პრობლემები მოსახლეობისთვის პრობლემად იქცა. განსაკუთრებით გამწვავდა ეს პრობლემა მაშინ, როცა ბაზარზე გამოჩნდა ე.წ. ონლაინსესხების გამცემი კომპანიები.¹⁶ მსესხებლებს გაუჭირდათ, ობიექტურად შეეფასებინათ ვალის ტვირთი და მისი მომსახურების შესაძლებლობა. დამატებით, ხშირ შემთხვევაში, მსესხებელი ზედმეტად ოპტიმისტურად იყო განწყობილი თავის სამომავლო ფინანსურ მდგომარეობასთან მიმართებით. ასეთ პირობებში, სესხების აგრესიული მარკეტინგი და მათი

¹³ შოთაძე, სესხის ხელშეკრულების მოდერნიზაციის აუცილებლობა საქართველოს სამოქალაქო კოდექსში, საიუბილეო კრებული: რომან შენგელია 70, 2012, გვ. 362-364.

¹⁴ ძლიერიშვილი, ქონების საკუთრებაში გადაცემის ხელშეკრულებათა სამართლებრივი ბუნება, 2010, გვ. 364.

¹⁵ განმარტებითი ბარათი 25.12.2013წ. „საქართველოს სამოქალაქო კოდექსში ცვლილებების შეტანის შესახებ“ საქართველოს კანონის პროექტზე. იხ.: <http://info.parliament.ge/file/1/BillReviewContent/129794>.

¹⁶ განმარტებითი ბარათი 29.12.2016წ. „საქართველოს სამოქალაქო კოდექსში ცვლილების შეტანის თაობაზე“ საქართველოს კანონის პროექტზე. იხ.: <https://info.parliament.ge/file/1/BillReviewContent/138531>.

გამარტივებული ხელმისაწვდომობა აჩენდა საფრთხეს, რომ შინამეურნეობას აელო ქარბი ვალი და გამხდარიყო ვალაუვალი. ასეთ შემთხვევაში, მსესხებელს, როგორც წესი, ეზღუდებოდა წვდომა საბანკო ანგარიშზე და პოტენციური სამართლებრივი აღსრულების შიშით, უმცირდებოდა ფორმალური დასაქმების მოტივაცია, რაც პრობლემას წარმოადგენდა მთლიანად ეკონომიკისთვის. უარესდებოდა მოსახლეობის ამ ნაწილის სოციალური მდგომარეობა და იზრდებოდა მისი საზოგადოებიდან გარიყვის რისკები.¹⁷

8 მხარეთა შეთანხმებით სესხისათვის პროცენტის განსაზღვრისას წლიური ეფექტური საპროცენტო განაკვეთის მაქსიმალური ზღვარი ჯერ დაწესდა **100** პროცენტი, მაგრამ მაინც იყო მაღალი და არ იცავდა მოსახლეობას ქარბვალთანობისაგან. მიზანშეწონილად იქნა მიჩნეული ეფექტური საპროცენტო განაკვეთის ლიმიტის შემცირება, რათა მან უკეთესად უზრუნველყოს მიმდინარე გამოწვევებს და ხელი შეუწყოს პასუხისმგებლიანი დაკრედიტების პრაქტიკის დამკვიდრებას.¹⁸ ამჟამად მხარეთა მიერ შეთანხმებული სესხის წლიური ეფექტური საპროცენტო განაკვეთი **50%**-ს არ უნდა აღემატებოდეს (**625(II)**). ეს მოთხოვნა ვრცელდება ყველა სახის სესხზე, აგრეთვე, **625 (III)** შესაბამისად მხარეთა შეთანხმებით გათვალისწინებული ყოველთვიური საპროცენტო განაკვეთის წლიურ ოდენობაზე (**625 (III¹)**).

9 **625 (III)** ადგენს იპოთეკით უზრუნველყოფილი სესხის საპროცენტო განაკვეთის ზღვრული ოდენობის დაანგარიშების სპეციალურ წესს (ფორმულას), კერძოდ, იპოთეკით უზრუნველყოფილი სესხის ხელშეკრულებაში მითითებული, მხარეთა შეთანხმებით გათვალისწინებული ყოველთვიური საპროცენტო განაკვეთი, სესხით სარგებლობასთან დაკავშირებული ხარჯების (გარდა სანოტარო წესით იპოთეკის დამონმებასა და იპოთეკის რეგისტრაციასთან დაკავშირებული ხარჯებისა) ჩათვლით, არ უნდა აღემატებოდეს საქართველოს ეროვნული ბანკის ოფიციალურ ვებგვერდზე ყოველთვიურად გამოქვეყნებული კომერციული ბანკების მიერ

¹⁷ განმარტებითი ბარათი 21.07.20186. „საქართველოს სამოქალაქო კოდექსში ცვლილების შეტანის შესახებ“ საქართველოს კანონის პროექტზე. იხ.: <https://info.parliament.ge/file/1/BillReviewContent/186591>.

¹⁸ განმარტებითი ბარათი 21.07.20186. „საქართველოს სამოქალაქო კოდექსში ცვლილების შეტანის შესახებ“ საქართველოს კანონის პროექტზე. იხ.: <https://info.parliament.ge/file/1/BillReviewContent/186591>.

გაცემული სესხების საბაზრო საპროცენტო განაკვეთების წინა კალენდარული წლის საშუალო არითმეტიკულის 2.5-მაგი ოდენობის ერთ მეთორმეტედს, რომელიც ძალაშია ყოველი წლის 1 მარტიდან. ამდენად, კანონმდებელმა ბაზრის კონიუნქტურის გათვალისწინებით განსაზღვრა კონკრეტული ფორმულა, რომლითაც უნდა დაანგარიშდეს პროცენტის ზღვრული ოდენობა. თუ საქართველოს კანონმდებლობით სხვა რამ არ არის დადგენილი, ეს პირობები არ ვრცელდება კომერციული ბანკის, მიკროსაფინანსო ორგანიზაციისა და არასაბანკო სადეპოზიტო დაწესებულების – საკრედიტო კავშირის მიერ დადებულ სესხის ხელშეკრულებებზე (625(IV)).

კრედიტორები, რომლებიც სასყიდლიან სასესხო ურთიერთობებში მონაწილეობენ, სშირად ცდილობენ, მისაღები შემოსავლები მაღალი ჯარიმებით დააბალანსონ. შესაბამისად, მნიშვნელოვანია როგორც სარგებლის (პროცენტის), ისე პირგასამტეხლოს ნორმატიული კონტროლი, რათა ისედაც ფინანსური სიძნელების მქონე მსესხებელს ჭარბი ოდენობით ჯარიმები არ დაეკისროს. 625 (V) ადგენს, რომ, თუ საქართველოს კანონმდებლობით სხვა რამ არ არის დადგენილი, სესხის გაცემის შემთხვევაში, ნებისმიერი საკომისიოს, ნებისმიერი ფინანსური ხარჯის (გარდა ისეთი ხარჯებისა, რომლებიც შედის სესხის ეფექტური საპროცენტო განაკვეთის გამოთვლაში), სესხის ხელშეკრულების ნებისმიერი პირობის დარღვევის გამო მსესხებლისათვის ხელშეკრულებით გათვალისწინებული/დაკისრებული პირგასამტეხლოსა და ნებისმიერი ფორმის ფინანსური სანქციის ოდენობა არ უნდა აღემატებოდეს სესხის ნარჩენი ძირითადი თანხის 0.27 პროცენტს თითოეული დღისთვის. სესხის ხელშეკრულებით გათვალისწინებული/დაკისრებული 0.27 პროცენტის მიზნებისათვის, გამსესხებლის მიერ მსესხებლისათვის ხელშეკრულებით გათვალისწინებულ/დაკისრებულ პირგასამტეხლოსა და ნებისმიერი ფორმის ფინანსურ სანქციაში არ გაითვალისწინება სესხის ვადის გადაცილებისას (ვადის გადაცილების სრულ აღმოფხვრამდე) პირგასამტეხლოს სახით ერთჯერადად არაუმეტეს 20 ლარის (ან უცხოური ვალუტით მისი ეკვივალენტის), აგრეთვე, 625 (VIII) ნაწილის შესაბამისად სესხის რეფინანსირების ან სესხის საკუთარი სახსრებით ან/და მესამე პირის მიერ ვადაზე ადრე დაფარვის შემთხვევაში წინსწრებით დაფარვის საკომისიოს დაკისრება.

11

თუ მომხმარებელი ხანგრძლივი პერიოდით ვერ ახერხებს სესხის მომსახურებას, მას დამატებითი ფინანსური ხარჯები უსასრულოდ არ უნდა ეკისრებოდეს. გასათვალისწინებელია, რომ ჯარიმა-საურავებს აქვს სანქციის ფუნქციაც, რაც მსესხებლის დისციპლინირებულ ქცევას უზრუნველყოფს. ამიტომ, ბალანსის დაცვა მნიშვნელოვანია.¹⁹ შესაბამისად, სესხის ვადის გადაცილებისას ვადის გადაცილების სრულ აღმოფხვრამდე ნებისმიერი საკომისიოს, ნებისმიერი ფინანსური ხარჯის (მათ შორის, სესხის საპროცენტო განაკვეთისა და ისეთი ხარჯების, რომლებიც შედის სესხის ეფექტური საპროცენტო განაკვეთის გამოთვლაში), სესხის ხელშეკრულების ნებისმიერი პირობის დარღვევის გამო **მსესხებლისათვის ხელშეკრულებით გათვალისწინებული/დაკისრებული პირგასამტეხლოს და ნებისმიერი ფორმის ფინანსური სანქციის ოდენობა ყოველი ვადის გადაცილებისას ჯამურად არ უნდა აღემატებოდეს სესხის მიმდინარე ნარჩენი ძირითადი თანხის 1.5-მაგ ოდენობას. 625 (V)** მიზნებისათვის, სესხის ნარჩენ ძირითად თანხაში არ გაითვალისწინება სესხის ვადის გადაცილებისას სესხის გადავადების, სესხის რეფინანსირების ან/და სესხის რესტრუქტურისაშეცდის შემთხვევაში სესხის ნარჩენი ძირითადი თანხის ნაზარდი, ხოლო სესხის ვადის გადაცილების სრულ აღმოფხვრად არ მიიჩნევა ვადის გადაცილების აღმოფხვრა სესხის რესტრუქტურისაშეცდის, სესხის რეფინანსირების (თუ რეფინანსირება ხდება თავდაპირველ გამსესხებელთან ხელშეკრულების დადებით) ან/და გადავადების გზით. ამ ნაწილის მიზნებისათვის, სესხის ვადის გადაცილების სრულ აღმოფხვრად სესხის რესტრუქტურისაშეცდია, სესხის რეფინანსირება და გადავადება მიიჩნევა მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ მსესხებელმა სრულად გადაიხადა ვადის გადაცილებისას დაკისრებული პირგასამტეხლოს, ნებისმიერი ფორმის ფინანსური სანქციის, საკომისიოსა და ფინანსური ხარჯის შესაბამისი ფულადი სახსრები. ამ ნაწილის მიზნებისათვის საქართველოს ეროვნული ბანკი უფლებამოსილია, დაადგინოს სესხის მიმდინარე ნარჩენი ძირითადი თანხის გამოთვლის და საკომისიოს, ფინანსური ხარჯის, პირგასამტეხლოს ან/და ნებისმიერი ფორმის ფინანსური სანქციის გათვალისწინების **625 (V)** განსაზღვრულისაგან განსხვავებული წესი (**625 (VI')**).

¹⁹ განმარტებითი ბარათი 21.07.2018წ. „საქართველოს სამოქალაქო კოდექსში ცვლილების შეტანის შესახებ“ საქართველოს კანონის პროექტზე. იხ.: <https://info.parliament.ge/file/1/BillReviewContent/186591>.

ამ მუხლის მიზნებისათვის „ეფექტური საპროცენტო განაკვეთი“ **12** განიმარტება საქართველოს ეროვნული ბანკის სამართლებრივი აქტით (625 (VI)). **სესხის ეფექტური საპროცენტო განაკვეთი** არის სესხის წლიური საპროცენტო განაკვეთი, რომლის გაანგარიშებაში გაითვალისწინება ყველა აუცილებელი ფინანსური ხარჯი, მსესხებლის მიერ ამ ხარჯების განევის პერიოდის გათვალისწინებით.²⁰ ნორმატიულადაა განსაზღვრული მისი გამოთვლის ფორმულა.²¹

სასესხო ურთიერთობებში მაღალი დოლარიზაცია უარყოფითად **13** აისახება მსესხებლებზე. ქვეყანაში სავალუტო კურსის მერყეობას სწორედ მაღალი დოლარიზაციის გამო აქვს საზოგადოებაზე უარყოფითი ეფექტები, რომელიც უკავშირდება შემოსავლებსა და ფინანსურ ვალდებულებებს შორის სავალუტო განსხვავებას, რაც კურსის მერყეობისას მნიშვნელოვან გავლენას ახდენს ვალდებულების მომსახურების უნარზე. გაზრდილი ლარიზაციის პირობებში, გაუმჯობესდება მონეტარული პოლიტიკის ეფექტიანობა და ხელი შეეწყობა ეროვნული ვალუტისადმი ნდობის ამაღლებას, რაც, თავის მხრივ, სტაბილური მაკროეკონომიკური გარემოს აუცილებელი წინაპირობაა.²² შესაბამისად, თუ საქართველოს კანონმდებლობით სხვა რამ არ არის დადგენილი, 200 000 (ორასი ათას) ლარამდე სესხი უნდა გაიცეს მხოლოდ ლარით, გარდა იმ შემთხვევისა, როდესაც სესხის გაცემის შედეგად მსესხებლის ჯამური ვალდებულებები ამავე გამსესხებლის მიმართ 200 000 (ორასი ათას) ლარს აღემატება. **625**

²⁰ საქართველოს ეროვნული ბანკის პრეზიდენტის 17.02.2022წ. ბრძანება №15/04 „საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 625-ე მუხლის მიზნებისათვის ეფექტური საპროცენტო განაკვეთის განმარტების, სესხის მიმდინარე ნარჩენი ძირითადი თანხის გამოთვლის, საკომისიოს, ფინანსური ხარჯის, პირგასამტეხლოს ან/და ნებისმიერი ფორმის ფინანსური სანქციის გათვალისწინების წესის თაობაზე“ საქართველოს ეროვნული ბანკის პრეზიდენტის 2018 წლის 27 აგვისტოს №194/04 ბრძანებაში ცვლილების შეტანის შესახებ, მუხ.2, „მ“; *Grüneberg*, in Palandt BGB Komm, 72. Aufl., § 246, Rn.5.

²¹ საქართველოს ეროვნული ბანკის პრეზიდენტის 17.02.2022წ. ბრძანება №15/04 „საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 625-ე მუხლის მიზნებისათვის ეფექტური საპროცენტო განაკვეთის განმარტების, სესხის მიმდინარე ნარჩენი ძირითადი თანხის გამოთვლის, საკომისიოს, ფინანსური ხარჯის, პირგასამტეხლოს ან/და ნებისმიერი ფორმის ფინანსური სანქციის გათვალისწინების წესის თაობაზე“ საქართველოს ეროვნული ბანკის პრეზიდენტის 2018 წლის 27 აგვისტოს №194/04 ბრძანებაში ცვლილების შეტანის შესახებ, მუხ.4.

²² განმარტებითი ბარათი 22.12.2018წ. „საქართველოს სამოქალაქო კოდექსში ცვლილების შეტანის შესახებ“ საქართველოს კანონის პროექტზე. <https://info.parliament.ge/file/1/BillReviewContent/200030>.

(VII) მიზნებისათვის ლარით გაცემულ სესხად არ მიიჩნევა ნებისმიერი ფორმით უცხოურ ვალუტაზე მიბმული ან ინდექსირებული სესხი.

- 14** სასყიდლიანი სესხის ხელშეკრულების დადების დროს გამსესხებლის მიზანია სარგებლის მიღება, შესაბამისად, იგი უფლებამოსილია, სესხის წინსწრებით დაფარვის შემთხვევისათვის გაითვალისწინოს თავისი ინტერესების დამცავი პირობა. ამასთან, აუცილებელია მხარეთა ინტერესების დაბალანსება, რადგან შესაძლებელია დაბრუნებული თანხის თავიდან სესხად გაცემა. თუ საქართველოს კანონმდებლობით სხვა რამ არ არის დადგენილი, სესხის გაცემისას **გამსესხებელს ეკრძალება**, მის მიერ გაცემული სესხის რეფინანსირების შემთხვევაში ან სესხის მომხმარებლის საკუთარი სახსრებით ან/და მესამე პირის მიერ, ამ კოდექსით დადგენილი წესით დაფარვის დროს **მომხმარებელს დააკისროს წინსწრებით დაფარვის საკომისიო ან/და პირგასამტეხლო ან ნებისმიერი საჯარიმო სანქცია, რომელიც შინაარსობრივად არის წინსწრებით დაფარვის საკომისიო ან/და პირგასამტეხლო, რომელიც სესხის ნარჩენი ძირითადი თანხის 2 პროცენტს აღემატება.**

- 15** მნიშვნელოვანია შეზღუდვების დროში მოქმედების საკითხი. 625 (II-III¹) და (V) მოთხოვნები არ ვრცელდება ამ კანონის ამოქმედებამდე გაცემულ სესხზე/საბანკო კრედიტზე, გარდა ამ კანონის ამოქმედებამდე გაცემული სესხის/კრედიტის ამ კანონის ამოქმედების შემდეგ ნებისმიერი ფორმით გადავადების, რესტრუქტურისა და რეფინანსირების შემთხვევებისა.²³

- 16** გამოთქმულია მოსაზრება, რომ როცა სესხზე შეთანხმება არ არის სადავო ან დავის შემთხვევაში დადასტურებულია მისი დადების ფაქტი, გამსესხებელმა არ უნდა ამტკიცოს, რომ არსებობს პროცენტზე შეთანხმება, არამედ მსესხებელმა უნდა ადასტუროს ასეთი შეთანხმების არარსებობა.²⁴ მოსაზრება სადავოა²⁵.

²³ 21.07.2018წ. საქართველოს კანონი საქართველოს სამოქალაქო კოდექსში ცვლილების შეტანის შესახებ, მუხლი 2, პუნქტი 3.

²⁴ Weidenkaff, in Palandt BGB Komm, 72. Aufl., § 488, Rn. 28.

²⁵ კროპჰოლერი, გსკ-ის სასწავლო კომენტარი, თარგმანი, § 488, ველი 3.

IV. პროცენტის გადახდა სესხის ხელშეკრულების ვადის გასვლის შემდეგ

სესხის დაბრუნების დაყოვნება შეიძლება როგორც ვადიან (როცა 17 გავიდა ხელშეკრულების ვადა), ისე უვადო (თუკი კრედიტორმა მოითხოვა სესხის ხელშეკრულების შეწყვეტა) ხელშეკრულებებში. სესხის დაბრუნების ვადის გადაცილება მოვალისათვის განსაზღვრულ უარყოფით შედეგებთანაა დაკავშირებული (403, 404, 411, 417).

სამართლებრივად მნიშვნელოვანია, განისაზღვროს: სესხის ხელშეკრულების განმავლობაში მოქმედი პროცენტის გადახდა უნდა გაგრძელდეს თუ არა ხელშეკრულების ვადის გასვლის შემდეგ. ამდენად, უნდა დადგინდეს 625-ე და 403-ე მუხლების ურთიერთმიმართება. 625-ე მუხლი ადგენს ქცევის წესს, რომლითაც მხარეები უფლებამოსილი არიან ხელშეკრულების მოქმედების ვადაში შეთანხმდნენ პროცენტის გადახდაზე, 403 I თანახმად კი, მოვალე, რომელიც ფულადი თანხის გადახდას გადააცილებს, ვალდებულია, გადაცილებული დროისათვის გადაიხადოს მხარეთა შეთანხმებით გათვალისწინებული პროცენტი, თუ კრედიტორს სხვა საფუძვლებიდან გამომდინარე, უფრო მეტის მოთხოვნა არ შეუძლია. დასახელებულ ნორმათა ანალიზი ცხადყოფს, რომ 625-ე მუხლით გათვალისწინებული პროცენტი, რომელიც თავისი შინაარსით **სარგებელია**, განსხვავდება 403-ე მუხლით გათვალისწინებული პროცენტისაგან, რომელიც ის **ზიანია**, რაც განიცადა კრედიტორმა ფულადი თანხის გადახდის ვალდებულების დარღვევის გამო. ამასთან, 403-ე მუხლით სარჩელის დაკმაყოფილებისათვის აუცილებელია შემდეგი პირობების არსებობა: მოვალეს შესასრულებელი უნდა ჰქონდეს ფულადი ვალდებულება; ფულადი ვალდებულების შესრულების ვადა უნდა იყოს დარღვეული; ფულადი თანხის გადახდის ვადის გადაცილებისათვის უნდა არსებობდეს მხარეთა შეთანხმება პროცენტის თაობაზე. სესხის მოქმედების ვადაში გათვალისწინებულ სარგებელზე (პროცენტზე) შეთანხმება ვერ გამოდგება 403-ე მუხლით გათვალისწინებული მოთხოვნის დაკმაყოფილების საფუძვლად.²⁶ ამდენად, 625-ე მუხლით განსაზღვრული პროცენტი მსესხებელმა უნდა გადაიხადოს ხელშეკრულების მოქმედების ვადაში. თუ გამსესხებელი სესხის

²⁶ შდრ. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2012 წლის 22 ოქტომბრის №ას-1701-1685-2011 გადაწყვეტილება; საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2021 წლის 3 დეკემბრის №ას-827-2021 განჩინება; საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2021 წლის 25 ივნისის №ას-301-2021 განჩინება.

ხელშეკრულების დასრულების დროს არ ითხოვს თანხას უკან, სესხის ხელშეკრულება არ მიიჩნევა გაგრძელებულად და გადახდის ვადიდან გადახდამდე პერიოდზე არ შეიძლება სარგებლის მოთხოვნა.²⁷ ამდენად, ხელშეკრულების მოქმედების ვადის გასვლის შემდეგ პერიოდზე მსესხებელს რომ დაეკისროს პროცენტი (ეს შესაძლოა იყოს იგივე ან სხვა რაოდენობის პროცენტი) 403-ე მუხლის საფუძველზე, აუცილებელია ამას მხარეთა შეთანხმება ითვალისწინებდეს.

18

თუ ფულადი ვალდებულების შესრულების ვადის გადაცილებით გამსესხებელს ადგება ზიანი, ბუნებრივია, მას შეუძლია ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნა საერთო საფუძველზე. ამასთან, ისეთ შემთხვევებში, როცა ხელშეკრულების მოქმედების ვადის გასვლის შემდგომ არ არსებობს მხარეთა შორის შეთანხმებული პროცენტი, უნდა დადგინდეს, აქვს თუ არა კრედიტორს „ე.წ. მინიმალური ზიანის“ მოთხოვნის უფლება ზიანის მიყენების მტკიცების გარეშე. ფულის მაღალი ბრუნვაუნარიანობის გამო ვალდებულების დარღვევით მიყენებული ზიანი მტკიცებას არ საჭიროებს და იგულისხმება, რომ ფულადი ვალდებულების შესრულების დაყოვნება კრედიტორისათვის ყოველთვის ზიანის მომტანია. სასამართლო პრაქტიკით, აღნიშნული ე.წ. „მინიმალური ზიანი“ საანაზრე პროცენტია.²⁸ საკასაციო პალატამ ერთ-ერთ საქმეზე გაიზიარა რა გასაჩივრებული გადაწყვეტილების დასკვნა ვადიანი სესხის ხელშეკრულებების შესრულების ვადის დარღვევით გამოწვეული ზიანის ნაწილში, მიიჩნია, რომ ქვემდგომმა სასამართლომ ფულის თვისებრივი ფუნქციიდან გამომდინარე, მართებულად დაუკავშირა ამგვარი ზიანი საბანკო სფეროში ანაზღაურებულ თანხის განთავსების შემთხვევაში მისაღებ სარგებელს.²⁹ თუ კრედიტორი აცხადებს, რომ მისთვის მიყენებული ზიანი მეტია, ვიდრე საანაზრე პროცენტი, აღნიშნული მტკიცების საგანში შემავალი გარემოებაა და მისი მტკიცების ტვირთია.

²⁷ Weidenkaff, in Palandt BGB Komm, 72. Aufl., §488, Rn. 26.

²⁸ გაშაკიძე, სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, წიგნი III, თბილისი, 2019, მუხლი 403, ველი 4.

²⁹ შდრ. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2015 წლის 03 ივლისის №ას-725-693-2014 განჩინება.

მუხლი 626. ხელშეკრულების შეწყვეტა და ვალის დაბრუნება

1. თუ ვალის დაბრუნების ვადა განსაზღვრული არ არის, მაშინ ვალი დაბრუნებულ უნდა იქნეს კრედიტორის ან მოვალის მიერ ხელშეკრულების შეწყვეტისას.

2. ხელშეკრულების შეწყვეტის ვადა შეადგენს სამ თვეს. თუ პროცენტები არ არის შეპირებული, მოვალეს შეუძლია ვალი დააბრუნოს ვადამდე. პროცენტიანი სესხის ვადამდე დაბრუნება დასაშვებია მხოლოდ მხარეთა წინასწარი შეთანხმებით ან გამსესხებლის თანხმობით.

3. პროცენტები გადახდილ უნდა იქნეს ყოველი წლის გასვლის შემდეგ. თუ სესხი წინასწარ არის ვადით განსაზღვრული, მაშინ ვალიცა და პროცენტიც გადახდილ უნდა იქნეს ვალის დადგომისას.

I. ნორმის მიზანი 1
 II. უვადო სესხის ხელშეკრულების შეწყვეტა 2
 III. ვადიანი სესხის ხელშეკრულების შეწყვეტა 4

I. ნორმის მიზანი

ნორმა არეგულირებს სესხის ხელშეკრულების შეწყვეტის პროცედურას როგორც ვადიან, ისე უვადო ურთიერთობებში. **1**

ვალდებულება უნდა შესრულდეს ჯეროვნად, კეთილსინდისიერად, დათქმულ დროსა და ადგილას (361 II). ამდენად, ვალდებულების დათქმულ დროს შესრულება კანონისმიერი პირობაა.¹ ზოგადად შეიძლება ითქვას, რომ ვალდებულების შესრულების დრო განისაზღვრება კანონით, მხარეთა შეთანხმებით, ანდა გამონაკლის შემთხვევაში, ერთ-ერთი მხარის ცალმხრივი ნების გამოვლენით, შეიძლება გამომდინარეობდეს სხვა გარემოებათაგანაც.² პირველ შემთხვევაში შესრულების ვადა უშუალოდ კანონიდან გამომდინარეობს, ანუ ნორმატიული ნებით განისაზღვრება, კერძოდ: თუ ვალის დაბრუნების ვადა განსაზღვრული არ არის, მაშინ ვალი უნდა დაბრუნდეს კრედიტორის ან მოვალის მიერ ხელშეკრულების შეწყვეტისას. ხშირ შემთხვევებში კანონისმიერ ვადებს თან ახლავს ალტერნატივა შეთანხმებული ვადების სახით, ანუ ვადა დისპოზიციურია. ყველაზე ხშირია ვალის მხარეთა

¹ მესხიშვილი, სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, წიგნი III, თბილისი, 2019, მუხლი 361, ველი 29.

² ზოიძე, სკ-ის კომენტარი, წიგნი III, 2001, მუხ. 365, გვ. 286.

ურთიერთშეთანხმებით განსაზღვრა. რაც შეეხება ერთ-ერთი მხარის მიერ ვადის ცალმხრივად დაწესებას, ასეთ დროს მთავარი პირობა ისაა, რომ ერთი მხარის მიერ ცალმხრივად დაწესებული ვადა მეორე მხარის ინტერესებსაც ეხმიანებოდეს და არ აყენებდეს მას კონტრაპენტთან მიმართებით არათანაბარ მდგომარეობაში.³ თუ ვალდებულების შესრულების პირობები უნდა განისაზღვროს ხელშეკრულების ერთ-ერთი მხარის ან მესამე პირის მიერ, მაშინ საეჭვოობისას ივარაუდება, რომ ამგვარი განსაზღვრა უნდა მოხდეს სამართლიანობის საფუძველზე (325 I).⁴ ამა თუ იმ გარემოებიდან გამომდინარე, ვადა შეიძლება დამოკიდებული იყოს ვალდებულების შინაარსზე (მაგალითად, ხორბლის გარკვეული რაოდენობის სესხება ახალი მოსავლის აღებამდე).

- 2** სესხის დაფარვის ვადა განსაზღვრული ვადით დადებულ ხელშეკრულებებში შეიძლება შეთანხმებულ იქნეს: (ა) კონკრეტულად - კალენდარული თარიღით ან დროის მონაკვეთით (თვეებით, წლებით), ან განსაზღვრულ დღემდე ან მოვლენამდე; (ბ) დუმილით - მოქმედების ვადა უსიტყვოდაც შეთანხმებულად ითვლება, თუ სესხის აღების მიზანი აშკარაა (მაგ: სანარმოს განვითარებისა და მისი მომგებიანად ქცევისათვის, ანუ მოგების მიღებამდე).⁵ თუ მხარეები არ არიან შეთანხმებული სესხის დაბრუნების ვადაზე, სესხის დაფარვის ვადის დადგომისათვის (3 - თვიანი ვადის ათვლისათვის) საკმარისია გამსესხებლის ან მსესხებლის ცალმხრივი ნება ხელშეკრულების შეწყვეტაზე.⁶

ნორმაში ახსნილია, თუ როდის ჩაითვლება სასესხო ვალდებულება ვადამოსულად.

II. უვადო სესხის ხელშეკრულების შეწყვეტა

- 3** სესხის დაბრუნების ვადა შეიძლება ზუსტად არ იყოს განსაზღვრული ხელშეკრულებით, ანუ ხელშეკრულება დაიდოს განუსაზღვრელი ვადით. თუ სესხის დაბრუნების ვადა განსაზღვრული არ არის, მაშინ მისი გადახდის ვადა დამოკიდებულია გამსესხებლის ან მსესხებლის მიერ ხელშეკრულების შეწყვეტის ნებაზე.

³ ზოიძე, სკ-ის კომენტარი, წიგნი III, 2001, მუხ. 365, გვ. 287, 288.

⁴ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2017 წლის 8 თებერვლის № ას-712-682-2016 გადაწყვეტილება.

⁵ Weidenkaff, in Palandt BGB Komm, 72. Aufl., § 488, Rn. 10.

⁶ Weidenkaff, in Palandt BGB Komm, 72. Aufl., § 488, Rn. 10.

კრედიტორს/გამსესხებელს შეუძლია ნებისმიერ დროს მოითხოვოს ვალის დაბრუნება მოვალისაგან.⁷ მართალია, უმეტესად სესხის ხელშეკრულება ნყდება კრედიტორის მოთხოვნით, იშვიათ შემთხვევაში შეიძლება მოვალესაც გაუჩნდეს სესხის ხელშეკრულების თავისი ინიციატივით შეწყვეტის სურვილი.⁸ ხელშეკრულების შეწყვეტის ვადად აღიარებულია სამი თვე. უპროცენტო სესხის ურთიერთობებში სესხის დაბრუნება მსესხებელს შეუძლია შეწყვეტის ნების წინასწარი გამოვლენის გარეშე.⁹

მაშასადამე, თუ სესხის ხელშეკრულებაში არ არის მითითებული კონკრეტული თარიღი ან დროის მონაკვეთი (მაგალითად, 30 მაისი, თებერვლის თვის ბოლო და ა.შ.) გამსესხებელს შეუძლია ნებისმიერ დროს მოსთხოვოს მსესხებელს ვალის **დაბრუნება, მსესხებელი კი ვალდებულია, მოთხოვნიდან სამი თვის განმავლობაში დააბრუნოს ვალი.**¹⁰ ეს დანაწესი დისპოზიციური ხასიათისაა¹¹, ანუ სესხის ხელშეკრულების შეწყვეტის **ვადა შეიძლება სხვაგვარადაც განისაზღვროს.**¹² განუსაზღვრელი ვადით დადებული სესხის ხელშეკრულების შეწყვეტისას, ხელშეკრულების შეწყვეტის სამთვიანი ვადის შემოღებით, კანონმდებელი, ფაქტობრივად, მოვალეს იცავს ხელშეკრულების უეცრად შეწყვეტის ნეგატიური ეფექტისგან და მას გონივრულ დროს აძლევს სასესხო ვალდებულების კეთილსინდისიერად შესასრულებლად. რადგან სესხის ხელშეკრულების შეწყვეტის თაობაზე კრედიტორის ნების გამოვლენისას, სესხის ხელშეკრულებიდან გამომდინარე ურთიერთვალდებულებები კიდევ 3 თვის განმავლობაში ინარჩუნებს ძალას, სესხის ხელშეკრულების დარღვევით/ვალდებულების შეუსრულებლობით განპირობებული სასარჩელო მოთხოვნის

⁷ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2015 წლის 19 თებერვლის № ას-1219-1160-2014 განჩინება.

⁸ შენგელია, სკ-ის კომენტარი, წიგნი IV, ტომი I, 2001, მუხ. 626, გვ. 233.

⁹ Weidenkaff, in Palandt BGB Komm, 72. Aufl., § 488, Rn. 21.

¹⁰ შოთაძე, სესხის ხელშეკრულების მოდერნიზაციის აუცილებლობა საქართველოს სამოქალაქო კოდექსში, საიუბილეო კრებული: რომან შენგელია 70, 2012, გვ. 362; საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2011 წლის 16 მაისის № ას-858-807-2010 გადაწყვეტილება.

¹¹ კროპჰოლერი, გსკ-ის სასწავლო კომენტარი, თარგმანი, § 488, ველი 3.

¹² შოთაძე, სესხის ხელშეკრულების მოდერნიზაციის აუცილებლობა საქართველოს სამოქალაქო კოდექსში, საიუბილეო კრებული: რომან შენგელია 70, 2012, გვ. 362.

ხანდაზმულობის ვადის ათვლის მომენტი სწორედ ზემოაღნიშნული სამთვიანი პერიოდის უშედეგოდ ამონურვას უკავშირდება.¹³

III. ვადიანი სესხის ხელშეკრულების შეწყვეტა

4 თუ მხარეთა შეთანხმებით განსაზღვრულია ვალდებულების შესრულების ვადა, მოვალემ სესხი სწორედ ამ ვადაში უნდა დაფაროს. ვადაზე შეთანხმებას ორგვარი დატვირთვა აქვს: კრედიტორისათვის მნიშვნელოვანია, რამეთუ მისთვის ცნობილია დრო, როდიდანაც უნდა მოითხოვოს შესრულება, მოვალისათვის კი მნიშვნელოვანია იმ აზრით, რომ მან ზუსტად იცის, როდის აქვს ვალდებულება შესასრულებელი.¹⁴

5 მნიშვნელოვანია ვადიანი სესხის ხელშეკრულების ვადამდე შეწყვეტის საკითხი. მუხლი 626 II არეგულირებს მოვალის ინიციატივით სესხის შეწყვეტას. აღნიშნული დამოკიდებულია იმაზე, სესხი სასყიდლიანია თუ უსასყიდლო. **მოვალე უფლებამოსილია, ნებისმიერ დროს დააბრუნოს ვადიანი უპროცენტო სესხი.** ამისათვის არ არის საჭირო გამსესხებლის თანხმობა. საკითხის ასეთი რეგლამენტაცია განპირობებულია იმ გარემოებით, რომ უსასყიდლო სესხით გამსესხებელი არ იღებს შემოსავალს და სესხის ვადამდე დაბრუნებით არ ადგება ზიანი.

პროცენტი არის შემოსავლის ნაირსახეობა და ამიტომ, პროცენტიანი ვალის დაბრუნება შესაძლებელია მხარეთა წინასწარი შეთანხმებით. თუ გამსესხებელსა და მსესხებელს შორის არ არსებობს ასეთი შეთანხმება, მაშინ **პროცენტიანი ვალის დაბრუნება ვადაზე ადრე მსესხებელს შეუძლია მხოლოდ გამსესხებლის თანხმობით,** რადგან პროცენტიანი ვალის ადრე დაბრუნება, გამსესხებლისათვის პროცენტის სახით მისაღები შემოსავლის დაკლებას გამოიწვევს.¹⁵

6 ჩვეულებრივ, სესხის ვადამდე დაფარვის შემთხვევებისთვის ხელშეკრულებით ხდება კრედიტორის დამცავი პირობის - წინსწრებით დაფარვის საკომისიოს ან/და პირგასამტეხლოს გათვალისწინება (625 VIII).

¹³ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2021 წლის 25 თებერვლის №ას-112-2020 განჩინება; საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2021 წლის 31 მაისის № ას-493-2020 განჩინება.

¹⁴ ზოიძე, სკ-ის კომენტარი, წიგნი III, 2001, მუხ. 365, გვ. 286.

¹⁵ ძლიერიშვილი, ქონების საკუთრებაში გადაცემის ხელშეკრულებათა სამართლებრივი ბუნება, 2010, გვ. 371.

პროცენტები გადახდილ უნდა იქნეს ყოველი წლის გასვლის შემდეგ (626 III). აღნიშნული დისპოზიციური რეგულაცია შეეხება ისეთ შემთხვევებს, როცა მხარეთა შეთანხმებით სესხისათვის სარგებლის ოდენობა განისაზღვრება სასესხო თანხის განსაზღვრული პროცენტის სახით მთელი წლის მანძილზე გამოყენებისათვის, ანუ საუბარია ერთ წელზე მეტი ვადით ან განუსაზღვრელი ვადით დადებულ ხელშეკრულებებზე.¹⁶ მხარეები შეიძლება შეთანხმდნენ პროცენტის გადახდაზე ყოველთვიურად, ექვს თვეში ერთხელ და ა.შ.. პრაქტიკაში ყველაზე მეტად გავრცელებულია შეთანხმებები სარგებლის ყოველთვიურ გადახდაზე. გამოთქმულია მოსაზრება, რომ 626 III მეორე წინადადება გულისხმობს ისეთ შემთხვევებს, როცა პროცენტი გადახდილ უნდა იქნეს ყოველი წლის გასვლის შემდეგ (ანუ არსებობს შეთანხმება ყოველწლიურ პროცენტზე), მაგრამ სესხის ხელშეკრულების საბოლოო ვადა იწურება წლის გასვლამდე.¹⁷ ასეთ დროს ვალიცა და პროცენტიც გადახდილ უნდა იქნეს ვადის დადგომისას.¹⁸

¹⁶ *ძლიერიშვილი*, ქონების საკუთრებაში გადაცემის ხელშეკრულებათა სამართლებრივი ბუნება, 2010, გვ. 371, 372.

¹⁷ *ჭეჭელაშვილი*, სახელშეკრულებო სამართალი, 2010, გვ. 284.

¹⁸ იხ. იქვე.

მუხლი 627. ვალის დაუყოვნებლივ მოთხოვნის უფლება

გამსესხებელს უფლება აქვს დაუყოვნებლივ მოითხოვოს ვალის დაბრუნება, თუ მსესხებლის ქონებრივი მდგომარეობა არსებითად უარესდება, რითაც საფრთხე შეექმნება სესხის დაბრუნების მოთხოვნას. ეს უფლება მაშინაც არსებობს, თუ მსესხებლის ქონებრივი მდგომარეობის გაუარესება წინ უსწრებდა ხელშეკრულების დადებას, ხოლო გამსესხებლისათვის იგი ცნობილი გახდა მხოლოდ ხელშეკრულების დადების შემდეგ.

I. ნორმის მიზანი..... 1

II. ვალის დაუყოვნებლივ მოთხოვნის უფლების რეალიზაცია..... 1

 1. ობიექტური წინაპირობა..... 1

 2. 367-ე და 627-ე მუხლების ურთიერთმიმართება..... 3

 3. სუბიექტური წინაპირობა..... 5

III. ვალის დაუყოვნებლივ მოთხოვნის გამიჯვნა ხელშეკრულებიდან გასვლისაგან.... 5

I. ნორმის მიზანი

მუხლი ადგენს წინაპირობებს, როცა გამსესხებელს კანონით **1** ენიჭება ვალის დაუყოვნებლივ დაბრუნების მოთხოვნის უფლება. ნორმა გამსესხებლის ინტერესების დამცავი რეგულაციაა.

II. ვალის დაუყოვნებლივ მოთხოვნის უფლების რეალიზაცია

1. ობიექტური წინაპირობა

2

სამოქალაქო ბრუნვის მონაწილეთა რისკია კონტრაქტის სწორად შერჩევა და მისი გადახდისუნარიანობის შეფასება. გამსესხებელმა გონივრული წინდახედულობის ფარგლებში უნდა მოიპოვოს ინფორმაცია კონტრაქტის ეკონომიკური მდგომარეობის შესახებ და ნების ავტონომიის ფარგლებში თავად გადაწყვიტოს - რამდენად ღირს ამა თუ იმ პირზე სესხის გაცემა.

სესხი შეიძლება გაიცეს განსაზღვრული ან განუსაზღვრელი ვადით. **3** სახელშეკრულებო თვითობის ფარგლებში მხარეები ვალდებული არიან, დაიცვან შეთანხმებული პირობები, მათ შორის, ხელშეკრულების მოქმედების ვადა. ამასთან, ერთხელ განსაზღვრული ვადა არ შეიძლება მხარისათვის დაბრკოლებად იქცეს, თუკი მას გააჩნია სამართლიანი საფუძველი, მოითხოვოს შესრულება უფრო

ადრე. ვადის დანიშნულება შესრულების უზრუნველყოფაცაა. თუკი ვადის დაცვა ამ შესრულებას საფრთხეს უქმნის, ვადამდე შესრულების მოთხოვნა მართლზომიერია. ვადა არ უნდა ქმნიდეს დაბრკოლებას შესრულებისათვის.¹ კრედიტორის უფლება, ვადაზე ადრე მოითხოვოს ვალდებულების შესრულება, გამართლებულია მხოლოდ იმ შემთხვევაში, როდესაც შესრულებას საფრთხე ექმნება.²

4 თუ ვადა განსაზღვრულია, მსესხებელმა სესხი უნდა დააბრუნოს ვადაში. თუ ვადა მხარეთა შეთანხმებით განსაზღვრული არ არის, მაშინ ვალი უნდა დაბრუნდეს კრედიტორის ან მოვალის მიერ ხელშეკრულების შეწყვეტისას (626 I). ამ დროს მსესხებლის ინტერესების დამცავი ნორმაა 626 II, რომელიც მას აძლევს 3-თვიან ვადას ვალდებულების შესრულებით ხელშეკრულების შეწყვეტამდე. ამასთან, სესხის დაბრუნების ვადის დადგომის მოლოდინი ან უვადო ურთიერთობებში ხელშეკრულების შეწყვეტის სამთვიანი ვადის დაცვა ზოგჯერ შეიძლება საზიანო იყოს გამსესხებლისათვის, რადგან ამ ვადის დაცვის შემთხვევაში გამსესხებლისათვის სესხის დაბრუნება შეიძლება უპერსპექტივო გახდეს.

5 ვალის დაუყოვნებლივ მოთხოვნის უფლება ანუ **ხელშეკრულების შეწყვეტის არასტანდარტული უფლება**³ გამსესხებელს წარმოეშობა კანონით გათვალისწინებული წინაპირობების არსებობის შემთხვევაში.

წინაპირობები: **(1) მსესხებლის ქონებრივი მდგომარეობა არსებითად უარესდება; (2) სესხის დაბრუნებას ექმნება საფრთხე.** ამდენად, გამსესხებლის მიერ ხელშეკრულების შეწყვეტის არასტანდარტული უფლება არ წარმოიშობა ყოველთვის, როდესაც მსესხებლის ქონებრივი მდგომარეობა არსებითად უარესდება, აუცილებელია სესხის დაბრუნებას ექმნებოდეს საფრთხე, ანუ **პირობები კუმულაციურია.**

6 ამასთან, არ არის საჭირო მაინცდამაინც მსესხებლის ქონებრივი მდგომარეობის ფაქტობრივად გაუარესება. საკმარისად უნდა შეფასდეს ასევე ასეთი საშიშროების არსებობა, თუმცა **საშიშროება უნდა იყოს ცხადი.**⁴

¹ ზოიძე, სკ-ის კომენტარი, წიგნი III, 2001, მუხ. 367, გვ. 294.

² მესხიშვილი, სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, წიგნი III, თბილისი, 2019, მუხლი 361, ველი 29.

³ კროპოლერი, გსკ-ის სასწავლო კომენტარი, თარგმანი, § 490, ველი 1, 2.

⁴ კროპოლერი, გსკ-ის სასწავლო კომენტარი, თარგმანი, § 490, ველი 2.

საკითხი, თუ რაში გამოიხატება თითოეულ კონკრეტულ შემთხვევაში მსესხებლის ქონებრივი მდგომარეობის არსებითი გაუარესება ან ამის რეალური საშიშროება, თითოეულ შემთხვევაში ინდივიდუალურად უნდა შეფასდეს ყველა ფაქტორის გათვალისწინებით. ვალდებულების დაუყოვნებლივი შესრულების მოთხოვნას არ შეიძლება საფუძვლად დაედოს კრედიტორის მოჩვენებითი და წარმოსახვითი არგუმენტები მოვალის ფინანსური მდგომარეობის ცვლილების შესახებ.⁵ ეს იქნებოდა არა მხარეთა ინტერესების დამაბალანსებელი, არამედ მსესხებლის ინტერესების უგულებელმყოფელი უფლება. ყურადღება უნდა მიექცეს ყველა ასპექტს, მათ შორის - მოვალის ინტერესს, რომელმაც, კონკრეტულ შემთხვევაში, შეიძლება მიგვიყვანოს დასკვნამდე, რომ სესხის დაუყოვნებლივ დაბრუნების მოთხოვნას ეთქვას უარი.⁶

2. 367-ე და 627-ე მუხლების ურთიერთმიმართება

ვალდებულების შესრულების დაუყოვნებლივ მოთხოვნის უფლების მიმნიჭებელი ზოგადი ნორმაა 367-ე მუხლი, რომლის თანახმად, თუ ვალდებულების შესრულებისათვის მოვალის სასარგებლოდ დადგენილია რაიმე ვადა, კრედიტორს შეუძლია, დაუყოვნებლივ მოითხოვოს შესრულება, თუკი: (1) მოვალე გადახდისუუნარო გახდა, (2) ან შეპირებული უზრუნველყოფა შეამცირა, (3) ანდა იგი საერთოდ ვერ წარმოადგინა.

367-ე მუხლით გათვალისწინებული მოვალის გადახდისუუნარობაში მოვალის ქონებრივი მდგომარეობის არსებითი გაუარესება იგულისხმება. მოვალის ქონებრივი მდგომარეობის გაუარესება ვალდებულების შეუსრულებლობის ან არაჯეროვანი შესრულების საფრთხეს უნდა ქმნიდეს - კუმულაციური პირობებია.⁷ რაც შეეხება შეპირებული უზრუნველყოფის შემცირებას, ეს ისეთი შემთხვევებია, როდესაც მოვალემ უზრუნველყოფა შეპირებული ოდენობით ვერ წარადგინა ან წარმოდგენილი უზრუნველყოფა შემდგომში განზრახ ან გაუფრთხილებლობით შეამცირა. შეპირებული უზრუნველყოფის წარუდგენლობის დროს კი ივარაუდება, რომ ხელშეკრულების

⁵ შოთაძე, სესხის ხელშეკრულების მოდერნიზაციის აუცილებლობა საქართველოს სამოქალაქო კოდექსში, საიუბილეო კრებული: რომან შენგელია 70, 2012, გვ. 366.

⁶ კროპჰოლერი, გსკ-ის სასწავლო კომენტარი, თარგმანი, § 490, ველი 2.

⁷ მესხიშვილი, სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, ნიგნი III, თბილისი, 2019, მუხლი 367, ველი 6.

დადების ერთ-ერთი განმაპირობებელი ფაქტორი იყო უზრუნველყოფის წარდგენა, რაც მოვალემ ვერ წარმოადგინა და კრედიტორს რჩება არაუზრუნველყოფილი მოთხოვნა.⁸

10

უნდა განიმარტოს: შესაძლებელია თუ არა 367-ე მუხლში მოცემული ყველა საფუძვლის გამოყენება სასესხო ურთიერთობებში, ანუ არის თუ არა მუხლი 627 სპეციალური ნორმა, რომელიც კრძალავს, მსესხებლის ქონებრივი მდგომარეობის არსებითად გაუარესების გარდა, 367-ე მუხლით დადგენილი სხვა საფუძვლით ვალდებულების ვადამდე შესრულების მოთხოვნას.

627-ე მუხლი არ შეიცავს პირდაპირ აკრძალვას 367-ე მუხლში მითითებული საფუძვლების გამოყენებაზე და შეიძლება დავასკვნათ, რომ თუკი მსესხებელი არ გადასცემს გამსესხებელს შეპირებულ უზრუნველყოფის საშუალებას, ანდა შეამცირებს მას, გამსესხებელს 367-ე მუხლით დადგენილი ზოგადი წესის საფუძველზე უნდა მიენიჭოს მსესხებლის მიმართ სესხის დაუყოვნებლივ უკან დაბრუნების მოთხოვნის უფლება, რადგან უზრუნველყოფის ღონისძიება კრედიტორს სწორედ მოვალის მიძიმე ქონებრივი მდგომარეობის დროს თავისი უფლების დასაცავად სჭირდება.⁹ ამდენად, **მსესხებლის ქონებრივი მდგომარეობის არსებითად გაუარესებას შედეგობრივად უნდა გაუთანაბრდეს შემთხვევა, როცა სესხისათვის დადგენილი უზრუნველყოფის ღირებულება არსებითად შემცირდება, ანდა იგი საერთოდ ვერ იქნება წარმოდგენილი.** შესაბამისად, კუმულაციური იქნება ასევე პირობები სესხისათვის დადგენილი უზრუნველყოფის ღირებულების არსებითად შემცირების ან მისი წარუდგენლობისა და სესხის დაბრუნების საფრთხის შექმნის შესახებ. საკმარისად უზრუნველყოფილი სესხის შემთხვევაში მხოლოდ მსესხებლის ქონებრივი მდგომარეობის გაუარესება არ შექმნის ხელშეკრულების შეწყვეტის საფუძველს. იგივე წესი იმოქმედებს მაშინაც, როდესაც უზრუნველყოფის ღირებულება არსებითად მცირდება, თუმცა, მსესხებელი მაინც გადახდისუნარიანია. პირველ შემთხვევაში, სესხის უკან დაბრუნება გარანტირებულია უზრუნველყოფის რეალიზებით, ხოლო მეორე შემთხვევაში - მსესხებლის გადახდისუნარიანობით.¹⁰

⁸ იხ. იქვე, ველი 8.

⁹ ძლიერიშვილი, ქონების საკუთრებაში გადაცემის ხელშეკრულებათა სამართლებრივი ბუნება, 2010, გვ. 372-374.

¹⁰ კროპოლერი, გსკ-ის სასწავლო კომენტარი, თარგმანი, § 490, ველი 2.

3. სუბიექტური წინაპირობა

ზოგადი წესის თანახმად, ვალის დაუყოვნებლივ დაბრუნების მოთხოვნის უფლება წარმოიშობა ისეთ შემთხვევებში, როცა მსესხებლის ქონებრივი მდგომარეობა არსებითად იცვლება ხელშეკრულების დადების შემდეგ. თუ მსესხებლის ქონებრივი მდგომარეობა მძიმე იყო სესხის ხელშეკრულების დადებამდე და ამის შესახებ იცოდა გამსესხებელმა, მას არა აქვს მოვალის ეკონომიკური პრობლემების საფუძვლით ვალის დაუყოვნებლივ დაბრუნების მოთხოვნის უფლება. ნების ავტონომიის ფარგლებში პირები თავად ირჩევენ კონტრაქტებს და გამსესხებელს შეეძლო, უარი ეთქვა ასეთ პირთან ხელშეკრულების დადებაზე.

სხვაგვარად დგას საკითხი, თუ მსესხებლის ქონებრივი მდგომარეობის გაუარესება წინ უსწრებდა ხელშეკრულების დადებას, ხოლო გამსესხებლისათვის იგი ცნობილი გახდა მხოლოდ ხელშეკრულების დადების შემდეგ. ამდენად, გამსესხებლის სპეციალური უფლების გამოყენება დამოკიდებულია როგორც ობიექტურ (მსესხებლის ეკონომიკური მდგომარეობის არსებითი გაუარესება, რაც საფრთხეს უქმნის ვალის დაბრუნებას), ისე სუბიექტურ (ამ გარემოებების შესახებ გამსესხებლისათვის არ იყო ცნობილი ხელშეკრულების დადებამდე) ფაქტორებზე.

III. ვალის დაუყოვნებლივ მოთხოვნის გამიჯვნა ხელშეკრულებიდან გასვლისაგან

ვალდებულების დაუყოვნებლივ შესრულების ინსტიტუტი წარმოშობის ფაქტობრივი გარემოებებით გარკვეულწილად ემსგავსება ხელშეკრულებიდან გასვლის ინსტიტუტს, თუმცა, მათ შორის მნიშვნელოვანი განსხვავებაცაა.

ხელშეკრულებიდან გასვლა არის ხელშეკრულების ერთ-ერთი მონაწილის შესაძლებლობა, კანონით გათვალისწინებულ შემთხვევებში უარი თქვას ხელშეკრულების გაგრძელებაზე. მისი ერთ-ერთი თავისებურება ისაა, რომ ხელშეკრულებიდან გასვლის უფლების გამოყენება ინვეს ახალი ვალდებულების წარმოშობას: ხელშეკრულების შედეგად მიღებული შესრულება და სარგებელი მხარეებმა ერთმანეთს უნდა დაუბრუნონ.¹¹ ანუ ხელშეკრულებიდან

¹¹ ჭანტურია, სკ-ის კომენტარი, წიგნი III, 2001, მუხ. 352, გვ. 230, 231.

გასვლის შემთხვევაში რესტიტუციას აქვს აბსოლუტური შინაარსი. რაც შეეხება ვალის დაუყოვნებლივ დაბრუნების მოთხოვნას, ასეთ დროს ვალის დაბრუნება ინვესტორს კრედიტორის პირვანდელი მდგომარეობის აღდგენას, თუმცა მას კანონმდებელი არ აკისრებს მიღებული სარგებლის (მაგ: მსესხებლის მიერ გადახდილი პროცენტის) დაბრუნების ვალდებულებას.¹²

¹² შოთაძე, სესხის ხელშეკრულების მოდერნიზაციის აუცილებლობა საქართველოს სამოქალაქო კოდექსში, საიუბილეო კრებული: რომან შენგელია 70, 2012, გვ. 366.

მუხლი 628. სესხის შეპირება

სესხის შეპირებისას დამპირებელს შეუძლია უარი თქვას სესხის მიცემაზე, თუ მეორე მხარის ქონებრივი მდგომარეობა იმდენად გაუარესდა, რომ შეიძლება საფრთხე შეექმნას ვალის დაბრუნებას. სესხის შეპირება უნდა გაფორმდეს წერილობით.

I. ნორმის მიზანი.....	1
II. სესხის შეპირების ფორმა და მისი განსხვავება სესხის ხელშეკრულებისაგან.....	1
III. უარი სესხის მიცემაზე.....	2
IV. მტკიცების ტვირთი.....	3

I. ნორმის მიზანი

კომენტირებული მუხლი ადგენს სესხის შეპირების ფორმას და წინაპირობებს, როცა სესხის შემპირებელს კანონით ენიჭება სესხის გაცემაზე უარის თქმის უფლება. ნორმა წარმოადგენს სესხის შემპირებლის ინტერესების დამცავ რეგულაციას. 1

II. სესხის შეპირების ფორმა და მისი განსხვავება სესხის ხელშეკრულებისაგან

სესხის შეპირების ხელშეკრულება მიეკუთვნება ფორმასავალდებულო შეთანხმებათა რიცხვს, რამეთუ ასეთი შეთანხმება უნდა დაიდოს **წერილობითი ფორმით**. 2

სესხის ხელშეკრულებისაგან განსხვავებით, რომელიც დადებული ითვლება სესხის საგნის მსესხებლის საკუთრებაში გადაცემის მომენტიდან, სესხის შეპირება ჯერ კიდევ არ ნიშნავს სესხის ხელშეკრულების დადებას. სესხის ხელშეკრულება არის რეალური ხელშეკრულება, სესხის შეპირება კი კონსენსუალური ხასიათისაა. სესხის შეპირება არის 327 III მუხლით გათვალისწინებული **წინარე ხელშეკრულება**¹: ხელშეკრულებით შეიძლება წარმოიშვას მომავალი ხელშეკრულების განსაზღვრული პირობებით დადების ვალდებულება. წინარე ხელშეკრულება ვალდებულებითსამართლებრივი 3

¹ ძლიერიშვილი, ქონების საკუთრებაში გადაცემის ხელშეკრულებათა სამართლებრივი ბუნება, 2010, გვ. 349.

ხელშეკრულებაა, რომლითაც მხარეები კისრულობენ სხვა ხელშეკრულების, მოცემულ შემთხვევაში, სესხის ხელშეკრულების დადების ვალდებულებას. წინარე ხელშეკრულება წარმოადგენს სახელშეკრულებო კონტრაქტების იძულების სამართლებრივ საფუძველს.² წინარე ხელშეკრულების მიმართ სრულად გამოიყენება არა მხოლოდ ნორმები ხელშეკრულების დადების შესახებ, არამედ წესები სახელშეკრულებო ვალდებულებების შესრულებისა და სახელშეკრულებო პასუხისმგებლობის შესახებაც.³

III. უარი სესხის მიცემაზე

- 4 სესხის შემპირებელს წარმოეშობა სესხის ხელშეკრულების დადებაზე უარის თქმის უფლება, ანუ წინარე ხელშეკრულებით ნაკისრი ვალდებულების შესრულებაზე უარის თქმის უფლება, თუ მეორე მხარის ქონებრივი მდგომარეობა იმდენად გაუარესდა, რომ შეიძლება საფრთხე შეექმნას ვალის დაბრუნებას. ამდენად, პოტენციური მსესხებლის **ქონებრივი მდგომარეობის გაუარესება უნდა იყოს არსებითი**, რომლითაც სესხის ხელშეკრულების დადებამდეც ხდება ნათელი, რომ **ვალის დაბრუნებას შეექმნება საფრთხე**. შესაბამისად, მეორე მხარის ქონებრივი მდგომარეობის გაუარესება და სესხის დაუბრუნებლობის საფრთხე **კუმულაციური პირობებია**. საკითხი, თუ რაში გამოიხატება თითოეულ კონკრეტულ შემთხვევაში მსესხებლის ქონებრივი მდგომარეობის არსებითი გაუარესება, თითოეულ შემთხვევაში ინდივიდუალურად უნდა შეფასდეს ყველა ფაქტორის გათვალისწინებით. თუ ასეთი საფრთხე არ არსებობს, შემპირებელი შეპირებულთან დებს ახალ ხელშეკრულებას სესხის თაობაზე, რომლითაც უნდა განისაზღვროს გამსესხებლისა და მსესხებლის უფლება-მოვალეობები და სესხით სარგებლობის პირობები.⁴
- 5 თუ დადებულია საბანკო კრედიტის კონსენსუალური ხელშეკრულება, კრედიტის გამცემი ვალდებულია, გასცეს თანხა მსესხებელზე. ანუ თანხის გაცემის ვალდებულება არის არა წინარე ხელშეკრულება, არამედ საბანკო კრედიტის ხელშეკრულებით გათვალისწინებული კრედიტის გამცემის ძირითადი ვალდებულება.

² ჭანტურია, სკ-ის კომენტარი, წიგნი III, 2001, მუხ. 327, გვ. 96.

³ იხ. იქვე.

⁴ შენგელია, სკ-ის კომენტარი, წიგნი IV, ტომი I, 2001, მუხ. 628, გვ. 236.

ამასთან, წინარე ხელშეკრულება შეიძლება დაიდოს საკრედიტო ურთიერთობებშიც. იგი მიღებულია საქმიან ურთიერთობებში საბანკო პრაქტიკაში, როცა ხელშეკრულების ცალკეული პირობები ბოლომდე ჩამოყალიბებული არ არის.⁵ კრედიტის ნაწილ-ნაწილ ე.წ. ტრანშებად გაცემის შეთანხმების შემთხვევაში, ერთი ნაწილის დაბრუნების ვალდებულების დარღვევა შესაძლოა, გახდეს შემდგომი ტრანშის გაცემაზე უარის თქმის საფუძველი. ერთ-ერთ საქმეზე საკასაციო პალატის განმარტებით, გამსესხებელი უფლებამოსილი იყო, ფინანსური რისკების გაანალიზების ფარგლებში შეეფასებინა მოვალის მიმართ სესხის თანხის გაზრდის (დამატებითი ტრანშის გაცემის) რელევანტურობის საკითხი და არ გაეცა ისეთი სესხი, რომლის დაბრუნებაც მოვალის მიერ სათუო იყო. მით უფრო, რომ მოვალემ უკვე მიღებული სესხის დაფარვის გრაფიკის დარღვევით, კრედიტორს საფუძვლიანი ვარაუდი შეუქმნა ვალდებულების შესაძლო შეუსრულებლობის თაობაზე.⁶

IV. მტკიცების ტვირთი

სესხის შემპირებლის დაპირების შეუსრულებლობის შემთხვევაში სამოქალაქოსამართლებრივი პასუხისმგებლობისაგან გათავისუფლების საფუძვლის - პოტენციური მსესხებლის ქონებრივი მდგომარეობის გაუარესების და ამით ვალის დაბრუნებისათვის საფრთხის შექმნის - მტკიცების ტვირთი აწევს სესხის შემპირებელს.⁷ **6**

⁵ *Weidenkaff*, in Palandt BGB Komm, 72. Aufl., 2013, Vorbemerkungen vor § 488, Rn. 3.

⁶ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2020 წლის 30 აპრილის №ას-1699-2018 განჩინება.

⁷ *ძლიერიშვილი*, ქონების საკუთრებაში გადაცემის ხელშეკრულებათა სამართლებრივი ბუნება, 2010, გვ. 349.

მუხლი 628¹. ფულადი სახსრების მოზიდვის შეზღუდვა

1. მენარმე სუბიექტს უფლება აქვს, 20-ზე მეტი ფიზიკური პირისაგან (მათ შორის, ინდივიდუალური მენარმისაგან) დაბრუნებადი ფულადი სახსრები მოიზიდოს მხოლოდ „საქართველოს ეროვნული ბანკის შესახებ“ საქართველოს ორგანული კანონით დადგენილი წესით და დადგენილი მოთხოვნების შესაბამისად.

2. თუ მიკროსაფინანსო ორგანიზაცია ნებისმიერი ფორმით იზიდავს ფულად სახსრებს 20-ზე მეტი ფიზიკური პირისაგან (მათ შორის, ინდივიდუალური მენარმისაგან), თითოეული ფიზიკური პირისაგან (მათ შორის, ინდივიდუალური მენარმისაგან) მოზიდული თანხის ოდენობა არ უნდა იყოს 100 000 (ასი ათას) ლარზე (ან უცხოური ვალუტით მის ეკვივალენტზე) ნაკლები. თუ მიკროსაფინანსო ორგანიზაციას წარმოეშობა ამ ნაწილის მოთხოვნების დაცვის ვალდებულება, მან 20-ზე ნაკლები ფიზიკური პირისაგან (მათ შორის, ინდივიდუალური მენარმისაგან) მოზიდული 100 000 (ასი ათას) ლარზე (ან უცხოური ვალუტით მის ეკვივალენტზე) ნაკლები თანხა უნდა გადაიხადოს აღნიშნული ვალდებულების წარმოშობიდან 1 წლის განმავლობაში.

საქართველოს 2016 წლის 29 დეკემბრის კანონი №239 - ვებგვერდი, 13.01.2017წ.

საქართველოს 2017 წლის 23 დეკემბრის კანონი №1901 - ვებგვერდი, 11.01.2018წ.

საქართველოს 2018 წლის 21 ივლისის კანონი №3315 - ვებგვერდი, 07.08.2018წ.

- I. ნორმის მიზანი 1
- II. ფულადი სახსრების მოზიდვის ზედამხედველობა 2

I. ნორმის მიზანი

გამართული ფულად-საკრედიტო სისტემა ნებისმიერი ქვეყნის განვითარების აუცილებელი პირობაა. მოსახლეობის არასაკმარისი ფინანსური განათლებისა და სოციალური პრობლემების ფონზე დიდია რისკი იმისა, რომ არაკეთილსინდისიერმა სუბიექტებმა მაღალი პროცენტის გაცემის დაპირებით სესხის სახით ფიზიკური პირებისაგან მოიზიდონ ფულადი სახსრები და ვალდებულება დაარღვიონ. თუ ასეთი პირები ოპერირებენ როგორც ჩვეულებრივი მენარმეები, რაიმე

1

დამატებითი რეგულაციების გარეშე, მათზე ზედამხედველობა და მოსახლეობის ქმედითი დაცვა შეუძლებელია.

კომენტირებული მუხლი ადგენს ფულადი სახსრების მოზიდვის შეზღუდვასა და შესაბამისი ოპერაციების შესრულებისათვის სავალდებულო წინაპირობებს.

II. ფულადი სახსრების მოზიდვის ზედამხედველობა

2 საფინანსო სისტემის სტაბილურობისა და გამჭვირვალობის გარანტი ეროვნული ბანკია, რომელმაც ხელი უნდა შეუწყოს ქვეყანაში მდგრად ეკონომიკურ ზრდას, თუ ეს შესაძლებელია ისე, რომ საფრთხე არ შეექმნას მისი ძირითადი ამოცანის შესრულებას. მან უნდა შეიმუშაოს და განახორციელოს ფულად-საკრედიტო და სავალუტო პოლიტიკა საქართველოს პარლამენტის მიერ განსაზღვრული ძირითადი მიმართულებების შესაბამისად, განახორციელოს საფინანსო სექტორის ზედამხედველობა, უზრუნველყოს ფულად-საკრედიტო სისტემის ფუნქციონირება.¹

3 628¹ (I) ადგენს 20-ზე მეტი ფიზიკური პირისაგან (მათ შორის, ინდივიდუალური მენარმისაგან) დაბრუნებადი ფულადი სახსრების მოზიდვის შესაძლებლობას მხოლოდ „საქართველოს ეროვნული ბანკის შესახებ“ საქართველოს ორგანული კანონით დადგენილი წესით და დადგენილი მოთხოვნების შესაბამისად.² ორგანული კანონი კი ადგენს შემდეგ ქცევის წესს: არავის აქვს უფლება, ეროვნული ბანკის მიერ გაცემული საბანკო საქმიანობის ლიცენზიის გარეშე მიიღოს დეპოზიტები და მათი გამოყენებით გასცეს კრედიტები. მენარმე სუბიექტს ან ურთიერთდაკავშირებულ პირთა ჯგუფს³ უფლება არა

¹ საქართველოს ორგანული კანონი საქართველოს ეროვნული ბანკის შესახებ, მუხლი 3.

² განმარტებითი ბარათი 29.12.2016წ. „საქართველოს სამოქალაქო კოდექსში ცვლილების შეტანის თაობაზე“ საქართველოს კანონის პროექტზე. იხ.: <https://info.parliament.ge/file/1/BillReviewContent/138531>; განმარტებითი ბარათი 21.07.2018წ. „საქართველოს სამოქალაქო კოდექსში ცვლილების შეტანის შესახებ“ საქართველოს კანონის პროექტზე. იხ.: <https://info.parliament.ge/file/1/BillReviewContent/186591>.

³ ურთიერთდაკავშირებულ პირთა ჯგუფი – იმ პირთა ჯგუფი, რომლებიც ერთმანეთის მიმართ ან/და ერთმანეთის საწარმოებში ფლობენ აქციების/წილის 50%-ს ან 50%-ზე მეტს, ან/და ფლობენ ერთმანეთის სათავო საწარმოებს (სათავო ორგანიზაციებს) ან/და მათ შვილობილ საწარმოებს ან/და აფილირებულ საწარმოებს ან/და ერთობლივ საწარმოებს, ან/და რომლებიც ერთმანეთის პირველი რიგისა და

აქვს, ეროვნული ბანკის მიერ მიკროსაფინანსო ორგანიზაციად რეგისტრაციის, არასაბანკო-სადეპოზიტო – საკრედიტო საქმიანობის ლიცენზიის ან საბანკო საქმიანობის ლიცენზიის გარეშე 20-ზე მეტი ფიზიკური პირისაგან (მათ შორის, ინდივიდუალური მენარმისაგან) მოიზიდოს დაბრუნებადი ფულადი სახსრები (მათ შორის, მიიღოს სესხი) ან/და აწარმოოს პირთა ფართო წრისაგან დაბრუნებადი ფულადი სახსრების მოზიდვის რეკლამირება.⁴ ამდენად, **20-ზე მეტი ფიზიკური პირისაგან (მათ შორის, ინდივიდუალური მენარმისაგან) დაბრუნებადი ფულადი სახსრების (მათ შორის, სესხის) მოზიდვის უფლება აქვთ მხოლოდ სპეციალურ სუბიექტებს, კერძოდ: 1) მიკროსაფინანსო ორგანიზაციას⁵, 2) არასაბანკო-სადეპოზიტო დანესებულებას⁶ ან 3) კომერციულ ბანკს⁷. სამივე მათგანი საფინანსო სექტორის წარმომადგენელია და მათზე ვრცელდება ეროვნული ბანკის საზედამხედველო უფლებამოსილება.**

ეროვნული ბანკის **ზედამხედველობა მიკროსაფინანსო ორგანიზაციაზე** ითვალისწინებს: მიკროსაფინანსო ორგანიზაციის რეგისტრაციასა და რეგისტრაციის გაუქმებას, შემონმებასა და რეგულირებას, წერილობითი მითითებების გაცემას, დამატებითი მოთხოვნების, შეზღუდვებისა და სანქციების დანესებას; უფლებას,

მეორე რიგის კანონით შემკვიდრები არიან, საქართველოს ორგანული კანონი საქართველოს ეროვნული ბანკის შესახებ, მუხლი 2, „ჰ“.

⁴ საქართველოს ორგანული კანონი საქართველოს ეროვნული ბანკის შესახებ, მუხლი 48^ჰ.

⁵ **მიკროსაფინანსო ორგანიზაცია** - შეზღუდული პასუხისმგებლობის საზოგადოების ან სააქციო საზოგადოების სამართლებრივი ფორმით დაფუძნებული იურიდიული პირი, რომელიც მისი განაცხადის საფუძველზე რეგისტრირებულია საქართველოს ეროვნული ბანკის მიერ და ახორციელებს ამ კანონით გათვალისწინებულ საქმიანობას საქართველოს ეროვნული ბანკის ზედამხედველობით, საქართველოს კანონი მიკროსაფინანსო ორგანიზაციების შესახებ, მუხლი 3.1.

⁶ **არასაბანკო სადეპოზიტო დანესებულება** – საკრედიტო კავშირი – კოოპერატივის ორგანიზაციულ-სამართლებრივი ფორმით რეგისტრირებული საწარმო, რომელიც მხოლოდ თავისი წევრებისაგან იღებს ანაბრებს, აძლევს მათ სესხს, ახორციელებს ამ კანონით ნებადართულ საბანკო საქმიანობას და რომლის უმთავრესი მიზანი არ არის მოგების მიღება, საქართველოს კანონი არასაბანკო სადეპოზიტო დანესებულებების - საკრედიტო კავშირების შესახებ, მუხლი 1, „ა“.

⁷ **კომერციული ბანკი** – საქართველოს ეროვნული ბანკის მიერ ლიცენზირებული იურიდიული პირი, რომელიც იღებს დეპოზიტებს და მათი გამოყენებით თავისი სახელით ახორციელებს საქართველოს კანონმდებლობით განსაზღვრულ საბანკო საქმიანობას, საქართველოს კანონი კომერციული ბანკების საქმიანობის შესახებ, მუხლი 1, „ზ“.

მოითხოვოს და მიიღოს ინფორმაცია მიკროსაფინანსო ორგანიზაციის კაპიტალის წარმოშობის წყაროების და მისი მნიშვნელოვანი წილის უშუალო მესაკუთრეებისა და ბენეფიციარი მესაკუთრეების შესახებ (მათ შორის, ქონების ან/და ფულადი სახსრების წარმომავლობის შესახებ); შესაძლებლობას, შეუჩეროს ან შეუზღუდოს გარკვეული ტიპის ოპერაციები ან/და სახსრების მოზიდვა, აუკრძალოს მოგების განაწილება, დივიდენდების დარიცხვა და გაცემა, შრომის ანაზღაურების გაზრდა, პრემიებისა და სხვა, მსგავსი ანაზღაურების გაცემა, მოსთხოვოს დამატებითი კაპიტალის მოზიდვა და ა.შ.⁸ **ეროვნული ბანკის ზედამხედველობა კომერციულ ბანკსა და არასაბანკო სადეპოზიტო დანესებულებაზე** გულისხმობს ლიცენზიების გაცემასა და გაუქმებას, შემონიშნებასა და რეგულირებას, წერილობითი მითითებების გაცემას, დამატებითი მოთხოვნებისა და შეზღუდვების დანესებას, საზედამხედველო ზომებისა და სანქციების გამოყენებას; უფლებას, მოითხოვოს და მიიღოს ინფორმაცია კომერციული ბანკის კაპიტალის წარმოშობის წყაროებისა და მისი მნიშვნელოვანი წილის როგორც უშუალო მესაკუთრეების, ისე ბენეფიციარი მესაკუთრეების შესახებ; თავისი კომპეტენციის ფარგლებში მოითხოვოს და მიიღოს ნებისმიერი ინფორმაცია (მათ შორის, კონფიდენციალური) კომერციული ბანკის უშუალო მესაკუთრეებისა და ბენეფიციარი მესაკუთრეების შესახებ და სამართლებრივი აქტით დაუნესოს მათ დამატებითი მოთხოვნები; შესაძლებლობას, შეამოწმოს კომერციული ბანკი და არასაბანკო სადეპოზიტო დანესებულება, მათი შვილობილი საწარმოები, განახორციელოს ბუღალტრული აღრიცხვის დოკუმენტების, ფინანსური ანგარიშგების კომპონენტებისა და სხვა მასალების აუდიტი და თავის მიერ განსაზღვრული ფორმით მიიღოს მათგან ნებისმიერი ინფორმაცია თავისი კომპეტენციის ფარგლებში და ა.შ.⁹

5 628¹ (II) ცალკე შეზღუდვას აწესებს იმ მიკროსაფინანსო ორგანიზაციის მიმართ, რომელიც ნებისმიერი ფორმით იზიდავს ფულად სახსრებს 20-ზე მეტი ფიზიკური პირისაგან (მათ შორის, ინდივიდუალური მენარმისაგან): თითოეული ფიზიკური პირისაგან მოზიდული თანხის ოდენობა არ უნდა იყოს 100 000 (ასი ათას) ლარზე

⁸ საქართველოს ორგანული კანონი საქართველოს ეროვნული ბანკის შესახებ, მუხლი 50.

⁹ საქართველოს ორგანული კანონი საქართველოს ეროვნული ბანკის შესახებ, მუხლი 49.

(ან უცხოური ვალუტით მის ეკვივალენტზე) ნაკლები. ამდენად, სესხის მინიმალური ზღვრის ამოქმედების წინაპირობაა მიკროსაფინანსო ორგანიზაციის კრედიტორთა რიცხვი - 20-ზე მეტი. ამასთან, თუ ეს პირობა ამოქმედდა, მიკროსაფინანსო ორგანიზაცია ვალდებულია, მინიმალურ ზღვარს ქვემოთ თანხის გამცემი კრედიტორები (ანუ კრედიტორები, რომლებმაც მას თანხა ასესხეს შეზღუდვის პირობის ამოქმედებამდე) გაისტუმროს შემჭიდროვებულ ვადაში, კერძოდ, აღნიშნული ვალდებულების წარმოშობიდან 1 წლის განმავლობაში. 628¹ (II) გათვალისწინებული შეზღუდვის დარღვევის გამოვლენა გამოიწვევს მიკროსაფინანსო ორგანიზაციის დაჯარიმებას 1,000 (ათასი) ლარის ოდენობით დარღვევის თითოეულ ფაქტზე.¹⁰ ეროვნული ბანკის საზედამხედველო უფლებამოსილება სახსრების მოზიდვაზე დადგენილი მოთხოვნების/შეზღუდვების დაცვის მნიშვნელოვანი ბერკეტია.

¹⁰ საქართველოს ეროვნული ბანკის პრეზიდენტის 05.02.2020 წლის ბრძანებით №16/04 დამტკიცებული მიკროსაფინანსო ორგანიზაციისა და მისი ადმინისტრატორების მიმართ ფულადი ჯარიმების ოდენობის განსაზღვრის, დაკისრებისა და აღსრულების წესი, მუხლი 2.8.